

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

**Faculty of Romance and Germanic Philology
Linguistics and Translation Department**

Translation project:

*The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith,
and brotherhood by Nina Willner*

**Перекладацький проєкт: переклад книги Ніни Віллнер
«The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival,
faith, and brotherhood»**

BA paper

Vadym Baiduzhyi
PERb-1-22-4.0d

Цим підписом засвідчую, що
поданий на захист рукопис та
електронний документ є
ідентичні

03.06.2026

Research adviser:
S. Merkulova, Ph.D.

Kyiv – 2026

Abstract

This translation project focuses on recreating the authenticity and emotional depth of a historical narrative through the Ukrainian translation of Nina Willner's book *The Boys in the Light: An Extraordinary World War II Story of Survival, Faith, and Brotherhood*. The study analyzes the linguistic and stylistic devices that shape historical reality and establishes effective translation strategies. Structurally, the project comprises an introduction, two chapters, conclusions, a list of references, and an appendix.

The first chapter provides the author's translation of selected book fragments, aiming to preserve the original's emotional impact, vivid descriptions, and stylistic nuances.

The second chapter offers a comprehensive translation analysis and justifies the decisions made to reconstruct the historical atmosphere. Particular attention is paid to rendering World War II realia (geographical names, military ranks, German phrases) and rhetorical devices (intertextuality, enumeration, parenthesis, and amplification).

Key words: historical narrative, World War II realia, stylistic devices, translation strategies, documentary literature.

Анотація

Цей перекладацький проєкт присвячено відтворенню автентичності та емоційної глибини історичного нарративу в українському перекладі книги Ніни Віллнер «*The Boys in the Light: An Extraordinary World War II Story of Survival, Faith, and Brotherhood*». Дослідження зосереджено на аналізі лінгвостилістичних засобів відтворення історичної реальності та розробці ефективних стратегій перекладу. Структурно проєкт складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатку.

У першому розділі представлено авторський переклад обраних фрагментів книги, виконаний із збереженням емоційного впливу, дескриптивної структури та стилістичних особливостей оригіналу.

У другому розділі здійснено комплексний перекладацький аналіз та обґрунтовано рішення, прийняті для відтворення історичної атмосфери. Особливу увагу приділено відтворенню реалій Другої світової війни (топонімів, військових звань, німецьких виразів) та риторичних засобів (інтертекстуальності, перерахування, парантези й ампліфікації).

Ключові слова: історичний нарратив, реалії Другої світової війни, стилістичні прийоми, перекладацькі стратегії, документальна література.

Contents

Introduction.....	4
Chapter 1. Translation of <i>The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood</i> by Nina Willner.....	5
Chapter 2. Challenges of reproduction of historical narrative into Ukrainian: The case of <i>The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood</i> by Nina Willner.....	30
2.1 Characteristics of the book and the author's biography.....	30
2.2 Historical narrative elements and their narrative manifestation in <i>The Boys in the Light</i>	31
2.3. Techniques applied for rendering historical narrative of <i>The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood</i> by Nina Willner.....	35
Conclusions.....	43
References.....	44
Appendices.....	46

Introduction

Dangerous current global situation raises interest to learn the lessons from history. The relevance of this study is determined by the growing interest in historical literature and memoirs that document significant events of the twentieth century. Among masters, who recreated history in non-fiction documentary is Nina Willner, who has established herself as a critically acclaimed author of narrative nonfiction, with works recognized on prestigious lists such as Amazon's Best Books of the Year. With a unique professional background as a former US Army intelligence officer who led sensitive missions behind the Iron Curtain during the Cold War, Willner possesses a profound understanding of global conflicts and human resilience.

Nina Willner's *The Boys in the Light: An Extraordinary World War II Story of Survival, Faith, and Brotherhood* is a notable example of such literature, combining historical facts with personal narratives that reveal the experiences of individuals during World War II.

The translation of psychological and thematic elements in *The Boys in the Light* requires meticulous attention to connotative meanings and emotional undertones. The text frequently uses a "coded and secret language" of faith and survival—whispered prayers and silent signals—contrasted with the vocal, culturally specific slang of the American soldiers (Jewish Book Council, 2025). It is essential for translator to adapt these linguistic contrasts while preserving the author's unsentimental yet deeply empathetic tone. These narrative techniques are fundamental in *The Boys in the Light*, as they create an atmosphere of tension, despair, and ultimately, hope.

The object of the study is historical narrative in Nina Willner's *The Boys in the Light*, realia and intertextuality as its core elements and literary devices as its stylistics.

The subject of the study includes translation techniques chosen for rendering historical narrative, especially WWII realia, intertextuality and literary devices into Ukrainian

The aim of the project is to analyze the translation of selected excerpts from *The Boys in the Light* and to identify the most effective techniques for rendering historical narrative

To achieve this aim, the following **objectives** have been established:

- 1) to provide adequate translation of the fragment from the book in accordance with the genre of the book;
- 2) to define historical narrative and characterize its core elements;
- 3) to analyze literary devices in the book;
- 4) to systematize translation techniques used in the process of translation.

The research material comprises the source book *The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood* by Nina Willner and its Ukrainian translation by the author of this project.

The structure of the work includes an introduction, translation, translator's analysis, conclusions, list of references and appendices.

The translation project consists of 24 pages of the actual translation and 13 pages of translation commentary. The source text consists of 7, 685 words or 44, 990 characters with spaces, and the target text consists of 6, 345 words or 43, 841 characters with spaces.

Chapter 1. Translation of *The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood* by Nina Willner

SL Text EIGHTEEN NORTH PLANT

Jews are a race that must be totally exterminated.

—Hans Frank, governor-
geDescription of caneral
in Nazi-occupied Poland, 1944

THREE MILES FROM the Judenlager, the column of Blechhammer's four thousand Jews arrived at "the worksite." Before them loomed a gargantuan industrial complex that stretched as far as the eye could see. Adjacent to the Adolf Hitler Canal lay a cold, bleak, sprawling expanse of backbreaking slave labor toiling in a colossus of human misery. This was the epicenter of the Auschwitz Nazi slave-labor system.

Inside the perimeter of the complex lay a jungle of steel and concrete spread out over nearly three miles in a space more than twice the size of New York City's Central Park. Eddie, Mike, and Siegfried looked out at the sooty factory of chimneys and smokestacks that rose to the sky, belching out noxious black smoke, and at coke ovens and gas plants ablaze, filling the air with a pungent sulfuric odor. Cogs of machinery in motion, boilers, distillers, compressors, and injectors hissed and clanged, steam-puffing furnaces blazed, and coal-pulverizing units roared as prisoners slaved away, tens of thousands of workers wielding pickaxes and shovels, pulling carts, moving iron pipes and steel beams. This was forced labor on an industrial scale.

The Upper Silesia Oberschlesische Hydrierwerke synthetic oil factory, also known as Blechhammer North, was one of the

TL Translation РОЗДІЛ 18 ПІВНІЧНИЙ ЗАВОД

Євреї — це раса, яку необхідно повністю винищити.

— Ганс Франк, генерал-губернатор
окупованої нацистами Польщі, 1944 рік

ЗА ТРИ МИЛІ від Юденлагеру колона з чотирьох тисяч євреїв Блехгаммера прибула на «робочий об'єкт». Перед ними постав велетенський промисловий комплекс, що простягався до самого горизонту. Поруч із каналом Адольфа Гітлера розкинувся холодний, похмурий простір виснажливої рабської праці — колос людських страждань. Це був епіцентр системи рабської праці Аушвіцу.

Усередині периметра комплексу лежали джунглі зі сталі та бетону, що займали майже три милі — територію, яка вдвічі перевищувала розмір Центрального парку в Нью-Йорку. Едді, Майк і Зігфрід дивилися на закіптявілу фабрику труб і димарів, що здіймалися в небо, вивергаючи отруйний чорний дим, на палаючі коксові печі та газові заводи, що наповнювали повітря їдким запахом сірки. Гуркотіли шестерні механізмів, шипіли та брязкали котли, дистилятори, компресори та інжектори; палахкотіли парові печі, ревли установки для подрібнення вугілля. Поки техніка працювала, в'язні виснажувалися на роботі: десятки тисяч людей з кирками та лопатами тягнули вози, переносили залізні труби та сталеві балки. Це була примусова праця в промислових масштабах.

Верхньосілезький завод гідрування (Oberschlesische Hydrierwerke), також відомий як «Блехгаммер-Північ», був одним із найбільших промислових об'єктів у системі нацистської рабської праці. Це був нафтопереробний завод, що перетворював кам'яне

largest industrial complexes in the Nazi slave-labor system: an oil refinery turning bituminous coal into high-octane synthetic oil and jet fuel—a production plant absolutely critical to powering Hitler’s vast war machine.

Nearby the North plant, also part of the Auschwitz system, was Blechhammer South. Together the two industrial sites would churn out an enormous amount of synthetic liquid fuel estimated at around 200,000 tons a year.

The plants were so critical to the German war effort that their locations had been carefully chosen by the Nazis in part because they were out of range of Allied bombers.

Run partly by some of Germany’s most renowned civilian firms, the two sites were manned by some sixty thousand forced workers, including Blechhammer’s Jewish slave laborers, and also French, Belgian, Soviet, and some two thousand British POWs housed at nearby Stalag VIII B.

Jews were singled out as the lowest caste in the prison hierarchy, forbidden even to make eye contact with other laborers. They were the only group overseen by the Death’s Head SS, the only group to wear the distinctive blue-and-white-striped uniforms, and the only group to be systematically starved, ruthlessly beaten, and killed without provocation. Other workers witnessed daily the SS depravity directed against the Jewish inmates, but there was nothing they could do about it.

The massive Blechhammer group was called to attention. Those with special skills like engineers or welders were pulled out of formation; the greater majority of “unskilled labor,” those without expertise of use to the Nazis, including Eddie, Mike, and Siegfried, were set to hard manual labor.

вугілля на високооктанове синтетичне пальне та реактивне паливо — виробництво, критично важливе для живлення величезної військової машини Гітлера.

Неподалік від Північного заводу, також як частина системи Аушвіцу, розташовувався «Блехгаммер-Південь». Разом ці два промислові об’єкти виробляли колосальну кількість синтетичного рідкого палива, що оцінювалася приблизно у 200 000 тонн на рік.

Ці заводи були настільки важливими для воєнних зусиль Німеччини, що нацисти ретельно обирали їхнє місце розташування, зокрема тому, що вони перебували поза зоною досяжності бомбардувальників союзників.

Керовані частково деякими з найвідоміших цивільних фірм Німеччини, ці два об’єкти обслуговувалися шістдесятьма тисячами примусових робітників. Серед них були єврейські раби з Блехгаммера, а також французи, бельгійці, радянські полонені та близько двох тисяч британських військовополонених, розміщених у сусідньому Шталазі VIII B.

Євреї були виокремлені як найнижча каста в тюремній ієрархії; їм заборонялося навіть встановлювати зоровий контакт з іншими робітниками. Вони були єдиною групою, яку контролювали загони СС «Мертва голова», єдиною групою, що носила характерні синьо-білі смугасті однострої, і єдиною групою, яку систематично морили голодом, нещадно били та вбивали без жодних причин. Інші робітники щодня спостерігали за розпустою та жорстокістю есесівців стосовно єврейських в’язнів, але вони нічого не могли з цим вдіяти.

Величезну групу Блехгаммер викликали на шиккування. Тих, хто мав спеціальні навички, як-от інженери чи зварювальники, вивели з шеренг; більшість — «некваліфіковану робочу силу», тих, хто не мав корисного для нацистів досвіду, включно з Едді, Майком та Зігфрідом, відправили на важку фізичну працю.

“*Arbeitskommandos formieren!*” (“Form up work details!”), Klipp shouted. Counted out in groups of one hundred to two hundred, the prisoners were marched to assigned work sites.

Eddie and Mike stuck together, the two young teens constantly jockeying to be picked for the same *Arbeitskommando*. Siegfried was frequently detailed to another crew. Blechhammer’s two hundred guards circulated with machine guns and killer dogs, prodding or beating prisoners with rubber truncheons as they labored, calling them “pigs” and “shit,” and berating them with comments like “Dirty Jew, work faster.”

Eddie and Mike were loading a truck with rock the first time they encountered Tom Mix, the guard the prisoners had named for the Hollywood cowboy movie star who headlined in Wild West blockbusters like *The Rider of Death Valley* and *Flaming Guns*, movies well-loved in both America and in Europe. Like Tom Mix the actor, Tom Mix the SS guard wore double holstered pistols. Unlike the American actor, who wore chaps and cowboy boots, however, Nazi Tom Mix wore gray jodhpurs and shiny black jackboots and, instead of riding a horse, he rode around the North plant on a bicycle, swinging his whip in circles like a lasso before cracking it on unsuspecting prisoners.

His reputation preceded him as the most sadistic of all the guards, his torment so random and unpredictable, it kept inmates in a perpetual state of terror. He was known to kill prisoners for pure sport. He wasn’t the highest ranking guard—in fact, he was only a corporal—but he was the incarnation of pure evil, a man who seemed to enjoy being feared by everyone. Prior to the war he may have been inconsequential, but now he wielded life-and death authority over thousands in a job that gave him license to kill at whim.

— «*Arbeitskommandos formieren!*» («Сформувати робочі команди!») — вигукнув Кліпп.

Розподілені на групи від ста до двохсот осіб, в’язні рушили до призначених робочих місць. Едді та Майк трималися разом, двоє підлітків постійно маневрували, щоб потрапити до одного *Арбайтскомандо*. Зігфріда часто відправляли до іншої групи. Двісті охоронців Блехгаммера патрулювали територію з кулеметами та собаками-вбивцями, підганяючи або б’ючи в’язнів гумовими кийками під час роботи, називаючи їх «свинями» та «лайном» і вигукуючи образи на кшталт: «Брудний єврей, працюй швидше».

Едді та Майк завантажували вантажівку камінням, коли вперше зустріли Тома Мікса — охоронця, якого в’язні прозвали на честь голлівудської зірки ковбойських фільмів, котрий грав головні ролі в таких вестернах, як «Вершник Долини Смерті» та «Вогняні стволи» — фільмах, які обожнювали і в Америці, і в Європі. Як і актор Том Мікс, есесівець Том Мікс носив по пістолету в кобурах з обох боків. Проте, на відміну від американського актора, який носив шкіряні чапси та ковбойські чоботи, нацистський Том Мікс був одягнений у сірі галіфе та блискучі чорні чоботи, і замість того, щоб їздити на коні, він роз’їжджав по Північному заводу на велосипеді, розмахуючи батогом у повітрі, наче ласо, перш ніж вдарити ним нічого не підозрюючого в’язня.

Його репутація випереджала його — він вважався найсадистичнішим з усіх охоронців. Його знущання були настільки випадковими та непередбачуваними, що в’язні перебували у стані постійного жаху. Було відомо, що він міг убити в’язня заради простої розваги. Він не був найвищим за рангом — власне, був лише капралом — але він був втіленням чистого зла, людиною, яка, здавалося, насолоджувалася тим, що його всі боялися. До війни він міг бути ніким, але тепер він володів владою над життям і смертю тисяч людей на посаді, що давала йому право вбивати за першою ж примхою.

Tom Mix had an ophidian quality, a searing stare, and a volcanic temper. A lean physique in an immaculate uniform, he was in his mid-thirties, and had a short-cropped Hitler-style brush-over and an angular, high cheekboned, “cold, mean face.”

As he approached Mike and Eddie’s detail, prisoners tried to tip each other off with a prison code of nervous throat clearings, careful whispers, and darting glances. The mere sight of Tom Mix threw everyone into a panic. He got off his bike and moved between the prisoners, arbitrarily whipping his way from one to the next with a vacuous expression.

He stopped, stood off to the side, smoking a cigarette, and watched the prisoners work for a while. Then suddenly, striking like a viper, he whipped out both his revolvers and fired. One of the bullets hit a prisoner in the head and the man fell over dead. Pleased with himself, he casually re-holstered his guns.

After that day, Eddie, Mike, and Siegfried understood what the others had told them—that Tom Mix was a sociopath and a monster, and to stay off his radar.

Unlike Nazi Tom Mix, the real Tom Mix was a good guy. Wildly popular in Europe, even Hitler loved his movies, though they were officially banned by the Nazis. Despite the ban, Hitler once personally telephoned Mix in Hollywood to invite him to Berlin.

“Tell him,” Tom Mix told Hitler’s interpreter, “I’ll tour Germany again to see my fans, but only over Hitler’s dead body!”

Every move brought risk, and Eddie, Siegfried, and Mike knew that the sooner they mastered prison conditions, the better their chances were for survival. They constantly sized up every situation, studying guards’ habits, reading their body language, anticipating

Том Мікс мав щось зміїне у зовнішності, пронизливий погляд і вибуховий темперамент. Худорлявої статури, у бездоганному однострої, він був чоловіком років тридцяти п’яти з коротко підстриженим волоссям, зачесаним набік у стилі Гітлера, та кутастим обличчям із високими вилицями — «холодним, злим обличчям».

Коли він наближався до загону Майка та Едді, в’язні намагалися попередити один одного за допомогою табірної коду: нервового покашлювання, обережного шепоту та швидких поглядів. Сама лише поява Тома Мікса кидала всіх у паніку. Він зліз із велосипеда і пішов між в’язнями, байдуже і довільно роздаючи удари батоном направо й наліво з відсутнім виразом обличчя.

Він зупинився, відійшов убік, закурив цигарку і деякий час спостерігав за роботою в’язнів. Потім раптово, наче гадюка, він вихопив обидва револьвери і вистрелив. Одна з куль влучила в’язневі в голову, і той упав за мертво. Задоволений собою, він спокійно сховав пістолети в кобури.

Після того дня Едді, Майк і Зігфрід зрозуміли те, про що їм розповідали інші: Том Мікс був соціопатом і монстром, і краще було ніколи не потрапляти йому на очі.

На відміну від нацистського Тома Мікса, справжній Том Мікс був хорошою людиною. Надзвичайно популярний у Європі, він подобався навіть Гітлеру, хоча його фільми були офіційно заборонені нацистами. Попри заборону, Гітлер якимось особисто зателефонував Міксу в Голлівуд, щоб запросити його до Берліна.

«Перекажіть йому, — відповів Том Мікс перекладачеві Гітлера, — я знову поїду в тур по Німеччині, щоб побачити своїх шанувальників, але тільки через труп Гітлера!»

Кожен рух таїв у собі ризик, і Едді, Зігфрід та Майк розуміли: що швидше вони опанують умови табірної життя, то вищими будуть їхні шанси на виживання. Вони постійно оцінювали кожен ситуацію, вивчаючи звички охоронців, зчитуючи мову їхнього тіла,

their moves, and learning prison yard tricks, like positioning oneself in the middle of a marching column because the guys on the outside copped the most abuse.

Surviving a selection was paramount. The goal was to look more fit than the man standing next to them, and so they lived from one selection to the next.

Marching every day to and from the worksite, the Blechhammer four thousand regularly passed other work crews. Each time another group came through, the SS forced the Jewish column into the ditch to clear the way for others higher up in the hierarchy to move through, clubbing a Jew if he so much as looked in the direction of passing workers or, even worse, made eye contact.

Eddie and Mike were secretly elated each time the Allied POWs came through, the French occasionally mumbling under their breaths, calling the SS “Boches!” and “Imbéciles!” (“Krauts!” and “Idiots!”). The British POWs of Stalag VIII B were Eddie and Mike’s favorites. They always had a cheerful way about them and sometimes even sang as they marched. Apparently completely unafraid of any retribution at all, they would emphatically shout words of encouragement to the Jewish prisoners as they passed: “That’s right, boys, carry on, war’s almost over,” and then rip into the SS, shouting, “Shame!” and “Bastards!”

At the North plant, the work was arduous, the harassment relentless. If an SS guard caught a Jewish inmate moving slowly or stumbling, he could be shot dead on sight. If one didn’t walk properly in formation, he was clubbed. If he stopped to rest for a minute, he was beaten. To speak to another prisoner while on work detail was suicide.

Starvation set in. Supper was nothing more than a lukewarm bowl of water, which occasionally had a potato peel or a

передбачаючи їхні дії та вивчаючи табірні хитрощі — як-от триматися в середині маршової колони, бо ті, хто йшов скраю, отримували найбільше ударів і знущань.

Виживання під час селекції було справою першочергової ваги. Мета полягала в тому, щоб виглядати міцнішим і здоровішим за того, хто стояв поруч, і так вони жили — від однієї селекції до наступної.

Щодня маршируючи до місця роботи й назад, чотиритисячна колона Блехгаммера регулярно проходила повз інші робочі бригади. Щоразу, коли назустріч рухалася інша група, есесівці заганяли єврейську колону в кювет, щоб звільнити дорогу тим, хто стояв вище в табірній ієрархії. Єврея могли вдарити кийком, якщо він бодай глянув би в бік робітників, що проходили повз, або, що ще гірше, зустрівся б із ними поглядом.

Едді та Майк потай раділи щоразу, коли проходили військовополонені союзників. Французи іноді бурмотіли собі під ніс, називаючи есесівців «Бошами!» та «Імбецилами!». Але найбільшими улюбленцями Едді та Майка були британські полонені зі Шталага VIII В. Вони завжди трималися бадьоро, а іноді навіть співали під час маршу. Очевидно, зовсім не боячись відплати, вони виразно вигукували слова підтримки єврейським в’язням, коли проходили повз: «Усе правильно, хлопці, так тримати, війна майже закінчилася!», а потім накидалися на есесівців із криками: «Ганьба!» та «Покидьки!».

На Північному заводі праця була каторжною, а знущання — неблаганними. Якщо есесівець помічав, що єврейський в’язень рухається повільно або спотикається, його могли застрелити на місці. Якщо хтось не йшов належним чином у строю, його били кийком. Якщо зупинявся перепочити на хвилину — отримував побої. Розмова з іншим в’язнем під час роботи була рівноцінна самогубству.

Почався голод. Вечеря була нічим іншим, як мискою ледь теплої води, в якій іноді плавало лушпиння картоплі чи клаптик

sliver of cabbage floating in it but, more often than not, contained only liquid, which is why the inmates called it “water soup.” The Nazi “kitchen goons” regularly taunted the inmates and mocked their skimpy rations.

Inmates became crazed for food. In the evening soup line, some tried to position themselves to stand in the spot where they might get the vegetable pottage at the bottom of the cauldron, which led to desperate struggles, resulting in savage beatings, even shootings, by the goons. One three square-inch piece of bread in the morning and a bowl of water soup at night was not enough to sustain hard labor. Like everyone, Eddie and Mike lost weight. Mike’s doughy belly was gone, Eddie’s solid frame slipped to thinness, and their pants began to hang looser around their waists.

At night in the musty barracks, men and boys leaned on one another, lamented, slept, and died. Before lights-out, they talked about their families and their lives before the camps. Some dared to think about a future or life on the outside. Most talked simply about wanting to live or, in Mike’s case, about food.

In the stillest hours of the night, one could find a man up and davening, reciting Hebrew prayers or bargaining with God, promising to be faithful if he was spared, or softly asking, “God, why have you forsaken me?”

In the cramped triple bunks, lice burrowed into new hair growth on their heads and bodies, and the inmates picked them off and pinched them in half. Week after week, sleeping huddled together in the same sweat-sogged uniforms they went to work in, with a shower and a shave only once a month, inmates sometimes went to sleep pressed into the body next to him, only to wake up to find the wide-eyed stare of his dead bunkmate.

Siegfried knew he could not always protect the boys, so he taught them as best he could, empowering them with skills they needed in order to make it through and imparting to them nuggets

капусти, але найчастіше там була лише рідина — саме тому в’язні називали це «водяним супом». Нацистські «кухонні посіпаки» регулярно знущалися з в’язнів і висміювали їхні мізерні пайки.

Голод доводив людей до нестями. У вечірній черзі за супом дехто намагався стати саме там, де була надія зачерпнути бодай трохи овочевої гущі з дна казана. Це призводило до запеклих сутичок, що закінчувалися жорстоким побиттям або навіть розстрілами з боку охоронців. Окушка хліба розміром три на три дюйми вранці та миска водяного супу ввечері — цього було замало, щоб витримувати важку працю. Як і всі інші, Едді та Майк втрачали вагу. Пухкий живіт Майка зник, міцна статура Едді змарніла, а штани почали вільно звисати на талії.

Вночі у затхлих бараках чоловіки та хлопці тулилися один до одного, оплакували свою долю, спали та помирали. Перед відбоем вони говорили про свої сім’ї та життя до таборів. Дехто наважувався думати про майбутнє чи життя на волі. Більшість говорили просто про бажання вижити, а Майк — лише про їжу.

У найтихіші години ночі можна було побачити чоловіка, який давенив — читав єврейські молитви або торгувався з Богом, обіцяючи бути вірним, якщо його пощадять, або тихо запитуючи: «Боже, чому Ти мене покинув?»

У тісних триярусних нарах воші вгризалися у волосся, що знову почало відростати на головах і тілах; в’язні виловлювали їх і розчавлювали пальцями. Тиждень за тижнем вони спали покотом у тих самих просякнутих потом одностроях, у яких ходили на роботу. Душ і гоління були лише раз на місяць. Бувало, в’язень засинав, притулившись до сусіда, а прокинувшись, бачив скляний погляд його мертвих очей.

Зігфрід знав, що не зможе вічно захищати хлопців, тому вчив їх усього, що знав сам, даючи їм навички, необхідні для порятунку, та ділячись крупицями мудрості, як-от старою ідишською приказкою:

of wisdom, like the one from the old Yiddish proverb “Don’t be scared when you have no other choice.”

As a veteran of frontline combat, he had survived plenty of life threatening situations, which had sharpened his ability to sense danger and adapt to survival—nothing compared to this, of course, but he knew that the human mind and body could sustain much more than most people believed. Where once in Łazy there had been complaints from the boys, there was little of that now. They were learning to cope, it seemed, and that was good.

Siegfried taught the boys to take care of themselves. They had to keep their feet healthy; without their feet in good condition, they would be selected out immediately. They had to keep them dry and avoid blisters— but if they got blisters, they were not to break them, so they could build calluses. Once a prisoner got diarrhea in this camp, it was the beginning of the end, so he told them to eat burnt wood and ashes wherever they found them.

Siegfried saw that the boys’ once-rosy faces had lost their color and youthful fleshiness, their uniforms hanging off their bodies, so he reassured them they could live with hunger. Chewing on a piece of wood could kill the gnawing emptiness; thinking of their mothers’ cooking when they ate water soup could transport them, at least for the moment, to the smells and comforts of home. The boys listened intently, and they believed him. They just couldn’t become a Muselmann, he warned, a prisoner who was so severely emaciated and exhausted that he had lost his will to live.

Siegfried tended to their mental well-being, protecting them against becoming dehumanized. Don’t dwell on your circumstances. When you walk through this storm, hold your head up, he urged them. One day this will all blow over.

“Auf Regen folgt Sonnenschein.” After the rain, comes sunshine. Never lose hope. Never give up, he said again and again. If you fall down, get back up. No matter what: Get...back...up.

«Не бійся, коли в тебе немає іншого вибору».

Як ветеран фронтових боїв, він пережив чимало смертельних ситуацій, що загострили його здатність відчувати небезпеку та адаптуватися до виживання. Звісно, ніщо не могло зрівнятися з цим пеклом, але він знав: людський розум і тіло здатні витримати набагато більше, ніж здається.

Якщо колись у Лазах хлопці на щось скаржилися, то тепер цього майже не було. Здавалося, вони вчилися давати собі раду, і це було добре. Зігфрід вчив їх піклуватися про себе. Вони мушили берегти ноги; якщо ноги будуть у поганому стані, їх негайно відсіють на селекції. Треба було тримати їх сухими та уникати мозолів, але якщо вони вже з’явилися — у жодному разі не проколювати їх, щоб утворилися натоптні. Щойно у в’язня в цьому таборі починалася діарея, це було початком кінця, тому він наказував їм їсти обвуглене дерево та попіл усюди, де вони зможуть їх знайти.

Зігфрід бачив, як колись рум’яні обличчя хлопців зблідли і втратили юнацьку повноту, як однострої висять на їхніх тілах, тому запевняв їх, що з голодом можна жити. Жування тріски могло вгамувати гризучу порожнечу; думки про материнську страву під час споживання водяного супу могли перенести їх, принаймні на мить, до запахів і затишку дому. Хлопці уважно слухали і вірили йому. Головне — не стати «музельманом», попереджав він, — в’язнем, настільки виснаженим і знесиленим, що він втратив волю до життя.

Зігфрід дбав про їхній психологічний стан, намагаючись не дати їм перетворитися на тіні людей. «Не зациклюйтеся на обставинах. Коли йдете крізь цю бурю, тримайте голову високо», — закликав він їх. «Одного разу цей шторм вщухне».

«Auf Regen folgt Sonnenschein». Після дощу завжди виходить сонце. Ніколи не втрачайте надії. Ніколи не здавайтесь, повторював він знову і знову. Якщо впали — піднімайтеся. Попри все: Піднімайтеся. Знову. І знову.

Siegfried could see that the boys were better together. When it becomes too much, he would say, look to each other and you'll be fine. He told them to protect one another, to share food if one went without. If they stayed close, they would never feel hopeless. Yes—they nodded. They understood.

What the boys didn't understand at the time was that Siegfried was teaching them not just how to save their lives but how to save their souls. Siegfried was Eddie's role model and became Mike's, too. Eddie was just grateful his father was with him on this journey. His presence alone sustained him.

Some inmates found ways to survive through illicit “dealings.” Though any underground activity, like smuggling something into camp or trading with a foreign worker, meant risking execution, opportunities existed. For most, death was too high of a price to pay, but for others it was worth the risk. One inmate traded his piece of bread for a tiny silver spoon another inmate had hidden upon his arrival. In the welding shop, he melted down the spoon and made two rings. Then he found a middleman to “sell” the rings to British POWs at Stalag VIII B, who arranged a trade for two bags of coffee from their Red Cross packages. The inmate took the coffee to a corrupt SS man, who gave him two loaves of bread in exchange for the coffee.

Demerer, the Judenältester, proved remarkably adept at prison contraband dealings, which he continued to leverage to save prisoners' lives, but everyone understood the stakes. It was a gamble. If you played in that business, you dealt with the consequences if you were caught. Siegfried warned the boys not to go anywhere near those shady activities.

In time, it became clear that the Nazis operated in twisted illusions.

Зігфрід бачив, що хлопцям легше бути разом. «Коли стане зовсім нестерпно, — казав він, — подивіться один на одного, і все буде добре». Він наказував їм захищати один одного, ділитися їжею, якщо хтось залишився без неї. Якщо вони триматимуться поруч, то ніколи не відчують безнадії. Так — кивали вони. Вони розуміли.

Тоді хлопці ще не усвідомлювали, що Зігфрід вчив їх не просто як врятувати свої життя, а як врятувати свої душі. Зігфрід був прикладом для Едді, а згодом став ним і для Майка. Едді був просто вдячний за те, що батько був поруч із ним на цьому шляху. Сама його присутність давала йому сили жити.

Деякі в'язні знаходили способи вижити завдяки незаконним «оборудкам». Хоча будь-яка підпільна діяльність — як-от контрабанда чогось у табір або торгівля з іноземним робітником — означала ризик страти, можливості все ж існували. Для більшості смерть була занадто високою ціною, але для інших ризик був виправданим. Один в'язень виміняв свій шматок хліба на крихітну срібну ложку, яку інший в'язень сховав ще по прибуттю. У зварювальному цеху він переплавив ложку і зробив дві каблучки. Потім він знайшов посередника, щоб «продати» ці каблучки британським військовополоненим у Шталазі VIII В, які в обмін на них віддали два пакунки кави зі своїх посилок Червоного Хреста. В'язень відніс каву корумпованому есесівцю, який дав йому два буханці хліба в обмін на цю каву.

Демемер, юденальтестер (Judenältester), виявився надзвичайно вправним у табірних контрабандних справах, які він продовжував використовувати для порятунку життів в'язнів. Проте всі розуміли ризики. Це була гра в рулетку. Якщо ти входив у цей бізнес, то мав бути готовим до наслідків у разі викриття. Зігфрід попереджав хлопців триматися якомога далі від цих сумнівних справ.

З часом стало зрозуміло, що нацисти жили у світі викривлених ілюзій.

Arbeit macht frei, like everything else at Blechhammer, was a Nazi lie. Work did not make you free. What the SS called “education” was the term for beatings; long, torturous hours of calisthenics to cull out the weak were called “sport.” A kitchen implied there was warm food cooking, but Blechhammer’s “kitchen” served nothing more than sawdust bread and water soup. The bathhouse was a putrid latrine. There was an infirmary, but there was no medical aid or curative care. On the contrary, it was a death ward with a crematorium, where the living went in and disappeared forever. The SS physician was not there to help the prisoners but to aid and abet in the Final Solution. By now everyone understood that when you were sick, you didn’t report sick, because that would be the end of you.

Tom Mix was omnipresent. He would disappear and then reappear suddenly, lurking and observing. On the Appellplatz, he walked between rows of inmates, his eyes searching for his next victim. Just when an inmate thought he had passed him by, he would turn on his heels and box the man’s ears or punch him in the ribs. He beat prisoners for not understanding orders in German or because he didn’t like their faces, because they didn’t look him in the eye or because they did look him in the eye when he didn’t want them to. He thought up imaginary infractions on the spot so that he could land a blow. For some unexplained reason, he hated the Viennese accent, and every time he saw a certain inmate from Vienna, he would tell him to say something, then punch him in the face. He beat them because he thought they were judging him, because they flinched when he hit them, because he accused them of something and they had the audacity to try to defend themselves. To Tom Mix, the Jew who defended himself was doubly guilty. He saw it as an act of resistance to his authority, and any attempt at self-defense became nothing more than induced suicide.

Escape was a fantasy. The few who had attempted it never got far. They were hunted down, brought back, and executed

«*Arbeit macht frei*» («Праця робить вільним»), як і все інше в Блехгаммері, було нацистською брехнею. Праця не робила вільним. Те, що СС називали «вихованням», було терміном для позначення побоїв; тривалі виснажливі години гімнастики для відсіювання слабких називалися «спортом». Слово «кухня» натякало на приготування теплої їжі, але «кухня» Блехгаммера не подавала нічого, крім хліба з тирсою та водяного супу. Лазня була смердючою вигрібною ямою. Був лазарет, але там не було ні медичної допомоги, ні лікування. Навпаки, це був «корпус смерті» з крематорієм, куди живі входили і зникали назавжди. Лікар СС був там не для того, щоб допомагати в’язням, а щоб сприяти «Остаточному вирішенню». До того часу всі вже розуміли: якщо ти захворів — не повідомляй про це, бо це стане твоїм кінцем.

Том Мікс був усюдисущим. Він міг зникнути, а потім з’явитися раптово, вистежуючи та спостерігаючи. На Аппельплаці він ходив між рядами в’язнів, шукаючи очима наступну жертву. Щойно в’язень думав, що той пройшов повз, нацист розвертався на підборах і бив людину по вухах або кулаком під ребра. Він бив в’язнів за те, що вони не розуміли наказів німецькою, або тому, що йому не подобалися їхні обличчя; за те, що вони не дивилися йому в очі, або за те, що дивилися, коли він цього не хотів. Він вигадував провини на місці, аби лише мати привід ударити. З якоїсь незрозумілої причини він ненавидів віденський акцент, і щоразу, коли бачив певного в’язня з Відня, він наказував йому щось сказати, а потім бив по обличчю. Він бив їх, бо вважав, що вони його засуджують; бо вони здригалися від ударів; бо він звинувачував їх у чомусь, а вони мали зухвалість намагатися захиститися. Для Тома Мікса єврей, який захищався, був винен удвічі. Він сприймав це як акт непокори своїй владі, і будь-яка спроба самозахисту ставала не чим іншим, як спровокованим самогубством.

Втеча була лише фантазією. Ті небагато, хто намагався це зробити, ніколи не доходили далеко. Їх вистежували, повертали назад

alongside relatives and friends they had made in the camp. Even if a prisoner somehow made it out, he would be easily recognizable in blue and white stripes with a shaved head and a number tattoo on his arm in the sparsely populated surrounding area. Exposed to the elements, trying to find food and safe harbor would be near impossible. These inmates were watchmakers, bankers, and shoemakers, not survivalists who could hide out in the woods for months on end in the middle of the Polish wilderness. Even if sympathetic Poles would harbor them, it was only a matter of time before they would be found.

And yet, despite the impossibility, Eddie dreamed constantly of escape.

NINETEEN “KOM GOED THUIS”

JULY 7, 1944, a warm summer Friday, was like any other day at the North plant, the complex's network of factories and the oil refinery blasting at peak capacity. Eddie, Mike, and Siegfried were toiling away when suddenly they heard a strange distant humming that grew louder and louder.

All over the complex, SS guards and inmates, civilian and foreign workers, British, French, and Soviet POWs, stopped what they were doing and looked up to see a swarm of planes headed toward the North plant refinery.

Many couldn't believe their eyes. Closing in, a massive formation of nearly five hundred American bombers, mostly B-24 Liberators, and around three hundred fighters approached the North and South plants. Once overhead, in a simultaneous attack, they opened their bomb bay doors and dropped their loads, which rained down on the two industrial factories and a third complex nearby.

One after another, explosions hit the North plant, smashing buildings and blowing up highly flammable fuel depots, gas storage

і страчували разом із родичами та друзями, яких вони встигли завести в таборі. Навіть якби в'язень якимось дивом вирвався на волю, у малозаселеній навколишній місцевості його було б легко впізнати за синьо-білими смугами на одязі, поголеною головою та татуванням номера на руці. Опинившись сам на сам зі стихією, знайти їжу та безпечний притулок було б майже неможливо. Ці в'язні були годинникарями, банкірами та шевцями, а не майстрами виживання, які могли б місяцями переховуватися в лісах польської глушини. Навіть якби співчутливі поляки наважилися дати їм прихисток, це було лише питанням часу, коли їх знайдуть.

І все ж, попри всю неможливість, Едді постійно мріяв про втечу.

РОЗДІЛ 19. «KOM GOED THUIS»

7 ЛИПНЯ 1944 РОКУ, у теплу літню п'ятницю, на Північному заводі все починалося як зазвичай: мережа фабрик комплексу та нафтопереробний завод працювали на повну потужність. Едді, Майк і Зігфрід тяжко працювали, коли раптом почули дивне віддалене гудіння, яке ставало дедалі гучнішим.

По всьому комплексу есесівці та в'язні, цивільні та іноземні робітники, британські, французькі та радянські військовополонені припинили роботу і підняли очі вгору, побачивши рій літаків, що тримав курс на нафтопереробний завод «Північ».

Багато хто не міг повірити власним очам. Наближалася масивна формація з майже п'ятисот американських бомбардувальників, здебільшого B-24 «Ліберејтор», та близько трьохсот винищувачів. Опинившись над ціллю, вони одночасно відкрили бомболюки і скинули вантаж, який градом посипався на два промислові заводи та третій сусідній комплекс.

Вибух за вибухом струсували Північний завод, руйнуючи будівлі та підриваючи легкозаймисті паливні депо, газосховища та

tanks, and oil production processing units. Molten metal flew wildly in all directions as everyone scrambled for cover. The Nazis raced for the safety of concrete bunkers, which were off-limits to the prisoners, who were left to fend for themselves out in the open. They took cover anywhere they could, pressing up against buildings, flattening themselves on the ground, curling up into balls with their hands over their heads, trying to avoid the violent barrage that convulsed the ground. When the attack was finally over, smoke rose from the carnage, buildings were ablaze, shards of metal littered the compound, and wire hung down in twisted junk on the ground. Thousands of bombs had cratered the earth and some one hundred Jewish prisoners were dead.

An eerie quiet followed with just a crackling of fires as Eddie, Mike, Siegfried, and thousands of dazed prisoners got up and wandered around the plant in awe of what had just happened. In a complete surprise to the Germans, American war planners had prioritized the destruction of Blechhammer as their number one target in Europe to be knocked out of action. That task fell to the Fifteenth U.S. Air Force. If they disabled the Blechhammer oil refinery, Germany's war machine would be severely crippled.

The SS was stunned. Blechhammer was thought to be beyond the Allied bombers' reach. Even the closest American air force units based out of Foggia or Venosa in southern Italy, it was believed, could not reach them. The Nazis' calculations had been correct; it was technically out of range, but pilots had pushed the boundaries to the absolute maximum to reach the North and South plants to deliver this blow.

The mission had been a perilous, touch-and-go journey that had tested the limits of the B-24 aircraft and crews. Loaded down with eight or more five-hundred- and thousand-pound bombs each, they had flown 650 miles for four hours straight, traveling mostly over dangerous Nazi-held territory, to reach their remote target

установки з переробки нафти. Розплавлений метал розлітався на всі боки, поки люди гарячково шукали порятунку. Нацисти бігли до бетонних бункерів, які були закриті для в'язнів; останніх залишили напризволяще просто неба. Люди ховалися де могли: притискалися до стін, розпластувалися на землі, згорталися калачиком, закриваючи голови руками, намагаючись пережити цей лютий обстріл, від якого здригалася земля. Коли атака нарешті вщухла, над руїнами піднявся дим, будівлі палахкотіли, територія була всяяна уламками металу, а покручений дріт звисав до землі. Тисячі бомб порили землю вирвами; близько ста єврейських в'язнів загинули.

Запала моторошна тиша, яку порушувало лише потріскування вогню. Едді, Майк, Зігфрід і тисячі приголомшених в'язнів піднялися й почали блукати заводом, зачудовані тим, що щойно сталося. Несподівано для німців, американські військові стратеги визначили знищення Блехгаммера як пріоритетну ціль номер один у Європі. Це завдання було покладено на 15-ту повітряну армію США. Виведення з ладу нафтопереробного заводу в Блехгаммері мало паралізувати воєнну машину Німеччини.

Есесівці були приголомшені. Вважалося, що Блехгаммер розташований поза зоною досяжності бомбардувальників союзників. Навіть найближчі підрозділи американських ВПС, що базувалися у Фоджі чи Венозі в південній Італії, за розрахунками, не могли до них дістати. Розрахунки нацистів були технічно правильними, але пілоти розширили межі можливого до максимуму, щоб дістатися до Північного та Південного заводів і завдати цього удару.

Місія була небезпечною і ризикованою, вона випробувала на міцність і літаки B-24, і їхні екіпажі. Завантажені вісьмома або більше 500- та 1000-фунтовими бомбами кожен, літаки пролетіли 650 миль (понад 1000 км) протягом чотирьох годин поспіль, здебільшого над небезпечною підконтрольною нацистам територією, щоб досягти

before turning around to make the return journey to the safety of their home base.

Despite the trauma of the bombing and the loss of their fellow prisoners, the inmates were delirious with joy to see the vast damage the raids had caused and were especially ecstatic to know that help was on the way. Back in the barracks, there was palpable excitement. Out of earshot of the Nazis, the bombing was the talk of the evening.

Tom Mix became unhinged following the successful American raid and took out his vengeance on the inmates. He was doubly infuriated to see how much the bombing raised the prisoners' spirits. At the plant, he rode through work crews, whipping furiously and stopping to pummel inmates with his fists like a street fighter in a violent rage. On the Appellplatz, he made the four thousand prisoners run in circles and do calisthenics as he walked around shooting his pistols into the air.

“Jump! Bounce! Leap! Up, down, jump higher!” he shouted, laughing maniacally. The torture continued all night long: “Raise your hands! Lower your bodies! Stand on your toes! Now jump like frogs! Hüpfen, hüpfen! Jump!” Guards with whips lashed out at the inmates, wildly amused by the ridiculousness of the bizarre scene of thousands at their mercy. Made to stand for long periods in stress positions, on their toes and bent-kneed, many prisoners could not keep their balance and toppled over. Dogs lunged, biting their legs. Those who fell and could not get back up were shot on the spot. Survivors would later recall, that was “one long night.”

Over the next weeks, prisoners worked to rebuild the refinery. But then it happened again.

віддаленої цілі, перш ніж розвернутися і полетіти назад на свою базу.

Попри травму від бомбардування та втрату товаришів, в'язні були в нестямі від радості, бачачи величезні руйнування. Особливо їх захоплювала думка про те, що допомога вже близько. У бараках панувало відчутне збудження. Поки нацисти не чули, бомбардування стало головною темою вечірніх розмов.

Том Мікс зовсім оскаженів після успішного американського нальоту і почав виміщати свою лють на в'язнях. Його подвійно бісило те, наскільки бомбардування підняло дух полонених. На заводі він проїжджав крізь робочі бригади, люто розмахуючи батоном і зупиняючись, щоб гамселити в'язнів кулаками, наче вуличний боєць у стані несамовитого гніву. На Аппельплаці він змушував чотири тисячі в'язнів бігати по колу та робити виснажливі вправи, поки сам ходив навколо, стріляючи з пістолетів у повітря.

— Стрибайте! Пружиньте! Вище! Вгору, вниз, стрибайте вище! — кричав він, маніакально сміючись. Катування тривали всю ніч: «Руки вгору! Нижче! Стійте на пальцях! А тепер стрибайте, як жаби! Hüpfen, hüpfen! Стрибайте!». Охоронці з батогами кидалися на в'язнів, щиро розважаючись абсурдністю цієї химерної сцени, де тисячі людей були в їхній повній владі. Змушені тривалий час стояти в «стресових позах» — на пальцях ніг і з зігнутими колінами — багато в'язнів не могли втримати рівновагу і падали. Пси кидалися на них, кусаючи за ноги. Тих, хто впав і не міг піднятися, розстрілювали на місці. Ті, хто вижив, пізніше згадуватимуть це як «одну довгу ніч».

Протягом наступних тижнів в'язні працювали над відновленням нафтопереробного заводу. Але потім це повторилося знову.

Exactly one month after the first attack, American B-24 bombers (escorted by P-51 fighters flown by the famed Tuskegee Airmen) hit Blechhammer a second time. Now when air-raid sirens started to wail, prisoners openly cheered as they ran for their lives. Eddie dove under a truck; Mike crawled into a metal pipe. Others fanned out, trying to find protection along the perimeter of the plant, but no place was safe. As the SS fled to their bunkers, one of them yelled to the prisoners, “Good luck, here come your friends. Let them come and kill you.”

This time the Germans were prepared for the attack, activating fog machines and setting off smoke pots to obscure the locations of the most critical buildings; white smoke clouds rose to the sky, covering parts of the factory. They defended with everything they had. They launched Messerschmitt fighters to give chase and fired some four hundred heavy flak guns positioned around the perimeter of the plant, 88mm anti-aircraft rounds screaming as they went up, peppering the sky with shells that blew like hand grenades, and red-hot pieces of shrapnel and twisted metal rained down on the prisoners. Bombs tore into the ground, causing huge rippling waves of pressure, and obliterated the heart of the industrial plant: the hydrogenation chambers, injector and compressor houses, distillation chambers, pipe bridges, chimneys, baro girders, catalyst plant, and buildings in the early stages of reconstruction from the last raid. They knocked out the electric pumps and toppled the flow of the synthetic gas, causing a massive inferno when it hit the fuel storage tanks, which brought the flow of oil production to a halt.

The pilots called it Black Hammer. They came in waves like a swarm of angry hornets, the sky streaked with silver birds shining in the midday sun, American B-24 and other heavy bombers with names like Pistol Packin’ Mama, Yankee Lady, and Dakota Queen

Рівно за місяць після першої атаки американські бомбардувальники B-24 (у супроводі винищувачів P-51, пілотованих славетними «Пілотами з Таскігі») вдарили по Блехгаммеру вдруге. Тепер, коли починали вити сирени повітряної тривоги, в’язні відкрито раділи, рятуючи свої життя. Едді пірнув під вантажівку; Майк заповз у металеву трубу. Інші розбігалися, намагаючись знайти захист по периметру заводу, але безпечних місць не було. Поки есесівці тікали до своїх бункерів, один із них крикнув в’язням: «Удачі, ось ідуть ваші друзі. Нехай прийдуть і вб’ють вас».

Цього разу німці були готові до атаки: вони запустили димові машини та розставили димові шашки, щоб приховати розташування найважливіших будівель; білі хмари диму піднялися в небо, закриваючи частини фабрики. Вони захищалися всім, що мали. У повітря підняли винищувачі Мессершмітт, а з периметра заводу вогонь вели близько чотирьохсот важких зенітних гармат. 88-міліметрові зенітні снаряди з виском летіли вгору, засіваючи небо осколками, що вибухали, наче ручні гранати. На в’язнів дощем сипалися розпечений шрапнель і покручений метал. Бомби вгризалися в землю, створюючи величезні хвилі тиску, і знищували саме серце промислового гіганта: камери гідрування, інжекторні та компресорні станції, дистиляційні камери, трубопровідні естакади, димарі, балочні ферми, цех каталізаторів та будівлі, що лише почали відновлювати після минулого нальоту. Вибухи вивели з ладу електричні насоси та перекирили потік синтетичного газу, що призвело до колосальної пожежі, коли вогонь дістався резервуарів із пальним. Виробництво нафти зупинилося.

Пілоти називали це місце «Black Hammer» (Чорний молот). Вони йшли хвилями, наче рій розлючених шершнів; небо було поцятковане сріблястими птахами, що виблискували в полудневому сонці. Важкі бомбардувальники B-24 мали такі назви, як «Pistol Packin’ Mama»,

(piloted by twenty-two-year-old George McGovern, later a senator and Democratic nominee for U.S. president in 1972). The gutsy pilots came in so low that prisoners could see the planes' markings and sometimes even pilots' faces.

Back in the barracks, the inmates hailed the Americans' accuracy. "We were in awe at the precision of the targeting," one inmate would say. "With every air raid, almost everything important was damaged or destroyed."

Despite the deadly explosions, many prisoners saw the B-24 attacks as their finest hour. Believing they were going to be killed at some point anyway, at least it showed them that the world had not forgotten them, that someone was coming to save them. One inmate would later say, "When planes were dropping bombs, there was total glee. Everyone knew they could get killed, but there was total glee."

In his memoir *Night*, Nobel Prize winner Elie Wiesel, who was a Jewish slave laborer at Blechhammer South, recalled how he and his fellow Auschwitz prisoners reacted during the raids:

"We were not afraid. And yet, if a bomb had fallen on the blocks, it alone would have claimed hundreds of victims on the spot. But we were no longer afraid of death; at any rate, not of that death. Every bomb that exploded filled us with joy and gave us new confidence in life. The raid lasted over an hour. If it could only have lasted ten times ten hours!

Sabotage was punishable by death. Nevertheless, some risked it when they believed they could get away with it. Engineers and welders made tiny alterations that could pass perfunctory inspection but rendered parts ineffective. Others took opportunities to sever telephone wires, slice rubber treads, puncture storage tanks, or, in the workshops, damage the flannel filters separating the carbon dust from the impurities. As American air raids

«Yankee Lady» та «Dakota Queen» (останнім керував двадцятидворічний Джордж Макговерн, майбутній сенатор і кандидат у президенти США від Демократичної партії в 1972 році). Відчайдушні пілоти спускалися так низько, що в'язні могли бачити маркування літаків, а іноді навіть обличчя пілотів.

Повернувшись у бараки, в'язні вихваляли влучність американців. «Ми були в захваті від точності цілевказання, — згадував один із в'язнів. — З кожним авіанальотом майже все важливе було пошкоджене або знищене».

Попри смертельні вибухи, багато в'язнів вважали атаки B-24 своїм «зоряним часом». Вірячи, що їх все одно рано чи пізно вб'ють, вони принаймні бачили, що світ про них не забув, що хтось іде їх рятувати. Один із в'язнів пізніше скаже: «Коли літаки скидали бомби, це була суцільна втіха. Кожен знав, що може загинути, але це була суцільна втіха».

У своїх мемуарах «Ніч» лауреат Нобелівської премії Елі Візель, який був єврейським в'язнем у «Блехгаммер-Південь», згадував реакцію своїх товаришів по Аушвіцу на ці нальоти:

«Ми не боялися. І все ж, якби бомба впала на блоки, вона одна забрала б сотні жертв на місці. Але ми більше не боялися смерті; принаймні, не такої смерті. Кожна бомба, що вибухала, сповнювала нас радістю і давала нову впевненість у житті. Наліт тривав понад годину. Якби ж він міг тривати в десять разів по десять годин!»

Саботаж карався смертю. Тим не менш, дехто ризикував, коли вірив, що це зійде йому з рук. Інженери та зварювальники вносили дрібні зміни, які могли пройти поверхневу перевірку, але робили деталі непридатними для використання. Інші використовували нагоду, щоб перерізати телефонні дроти, розрізати гумові протектори, пробивати резервуари для зберігання або, у майстернях, пошкоджувати фланелеві фільтри, що відокремлювали вугільний пил

continued, the inmates especially took advantage of moments when the plant was being bombed, destroying insulation that would render a malfunction in the cracking tower process and smashing valuable precision equipment.

It was the purest, most satisfying form of defiance and revenge, and it gave the prisoners a profound sense of release from which they found endless humor and joy in knowing that, by fooling the Germans or destroying something important, in some small way, they were exacting revenge on the Nazis and asserting a precious rare moment of unassailable personal liberty.

Acts of subversion in labor camps became so widespread that Hitler himself finally issued a decree to halt it, and, suddenly, now even civilian German foremen were authorized to shoot Jewish inmates on the spot if they were caught in the act or simply even suspected of sabotage.

Though Siegfried had warned Eddie on many occasions against mischief, he wasn't always aware of what the boys were up to. One day during a bombing raid, Eddie and Mike unexpectedly had a chance to commit an act of sabotage, and they went for it.

As the siren sounded the approach of the American bombers, smoke pots were activated and the SS raced to take cover in their shelters, Eddie and Mike dared to jump into an unoccupied Einmannbunker, a small, thimble shaped, one-man bunker with concrete walls one foot thick and strictly off limits to the prisoners. The shelter was big enough to hold a single grown man, but the two skinny teens easily wedged themselves into one Einmannbunker together. From inside, they looked out through an observation slit in the concrete and gleefully watched the bombing devastation happening all around them. Within minutes, fire trucks arrived to put out raging twenty-foot-high flames at the main oil production

від домішок. Оскільки американські авіанальоти тривали, в'язні особливо часто користувалися моментами бомбардувань: вони руйнували ізоляцію, що призводило до збоїв у роботі установок крекінгу, і розбивали цінне високоточне обладнання.

Це була найчистіша, найбільш втішна форма непокори та помсти. Вона давала в'язням глибоке почуття полегшення, в якому вони знаходили нескінченну втіху. Усвідомлення того, що вони дурять німців або знищують щось важливе, давало їм відчуття, що вони — бодай у такий малий спосіб — мстяться нацистам і завойовують рідкісну, неоціненну мить непорушної особистої свободи.

Акти підривної діяльності в трудових таборах стали настільки масштабними, що сам Гітлер зрештою видав указ про їх припинення. Раптом навіть цивільні німецькі майстри отримали право розстрілювати єврейських в'язнів на місці, якщо тих заставали за саботажем або навіть просто підозрювали в ньому.

Хоч Зігфрід неодноразово застерігав Едді від нерозсудливих вчинків, він не завжди знав, що замислили хлопці. Одного дня під час авіанальоту Едді та Майку несподівано випав шанс здійснити акт саботажу, і вони не змарнували його.

Коли пролунала сирена, що сповіщала про наближення американських бомбардувальників, запрацювали димові шашки, а есесівці кинулися в укриття. Едді та Майк наважилися заскочити в порожній Айнманбункер (Einmannbunker) — невелике, схоже на наперсток одномісне укриття з бетонними стінами завтовшки в один фут, куди в'язням вхід був суворо заборонений. Укриття було розраховане на одного дорослого чоловіка, але двоє худих підлітків легко втиснулися туди вдвох. Зсередини вони дивилися крізь оглядову щілину в бетоні та з радістю спостерігали за руйнуваннями від бомб навколо. За кілька хвилин прибули пожежні машини, щоб гасити двадцятифутове полум'я на головному об'єкті виробництва

facility. Inside their tiny shelter, carnage raining down all around them, Eddie noticed an emergency telephone that connected directly to the refinery's fire brigades. He reached over Mike, grabbed the receiver, and, in his native German, did his best impression of an SS officer's rant, barking orders into the phone:

“Nein Nein Nein! Divert! Divert! You must go to Building 5. Much bigger fire there! Go now!”

But Building 5, the area that housed the critical hydrogenation stalls and cooling towers, was not on fire.

“Building 5?!” came the alarmed SS voice on the other end of the line. “How big is the damage there?”

“Wahhhnsinn! Maaaaajor damage!” Eddie yelled. “Get over there now!” Eddie and Mike observed from the slit in awe as the firemen hastily retracted their hoses, scrambled to abandon the main production facility, and raced to Building 5, as the boys watched the main depot go up in flames. It was an immensely satisfying moment of temporary triumph, leaving Eddie and Mike laughing so hard their sides hurt, and Eddie delighted that the prank, like the ones he enjoyed so much as a youngster, had paid off perfectly.

The American bombings continued throughout the summer and into the fall, and after every raid slave labor was made to rebuild what had been destroyed. Just two weeks after a bombing, thanks to grueling, around-the clock reconstruction, oil processing units were repaired and production was back in action. But just as fast as the inmates could build the refinery back up, the Americans reappeared and knocked it back down again.

The air raids continued to buoy the inmates' spirits, which pushed Tom Mix to the breaking point. He became manic and

нафти. Усередині їхнього крихітного сховища, поки навколо панував хаос, Едді помітив телефон екстреного зв'язку, що з'єднував безпосередньо з пожежними бригадами заводу. Він дотягнувся через Майка, схопив слухавку і своєю рідною німецькою мовою якнайкраще зімітував розлюченого офіцера СС, викрикуючи накази в телефон:

— «Nein Nein Nein! Divert! Divert! (Ні, ні, ні! Переспрямувати! Переспрямувати!) Ви повинні їхати до корпусу №5. Там набагато більша пожежа! Негайно!».

Але корпус №5 — зона, де розташовувалися критично важливі камери гідрування та охолоджувальні вежі — не палав.

— Корпус 5?! — пролунав стривожений голос есесівця на іншому кінці дроту. — Наскільки великі там руйнування?

— «Wahhhnsinn! Maaaaajor damage!» (Божевілля! Величезні руйнування!) — закричав Едді. — Рушайте туди негайно! Едді та Майк зачудовано спостерігали крізь щілину, як пожежники поспіхом згортали шланги, кидали головний виробничий об'єкт і мчали до корпусу №5. Хлопці бачили, як головне депо охоплює полум'я. Це був момент неймовірного задоволення від тимчасового тріумфу; Едді та Майк сміялися так сильно, що аж боки боліли. Едді був у захваті від того, що витівка — така ж, якими він насолоджувався у дитинстві — спрацювала ідеально.

Американські бомбардування тривали протягом усього літа та восени, і після кожного нальоту рабів змушували відбудовувати те, що було зруйновано. Лише за два тижні після нальоту, завдяки виснажливій цілодобовій реконструкції, установки з переробки нафти були відремонтовані, і виробництво знову запускалося. Але щойно в'язні встигали відбудувати завод, американці з'являлися знову і вкотре рівняли його з землею.

Авіанальоти продовжували підтримувати дух в'язнів, що довело Тома Мікса до межі божевілля. Він став маніакальним і,

might even have taken out his vengeance on some Americans. During one raid, two crewmen who parachuted to the ground were, unfortunately, greeted by Tom Mix. He was seen viciously beating them, then leading them away. No one really knew for sure what happened to them after that, but all suspected the worst.

Though they did all they could to avoid his wrath, it was only a matter of time before Tom Mix's blows found Eddie and Mike. Fortunately for them, their encounter was brief. The boys stood absorbing the madman's pummeling without flinching, just as Siegfried had taught them. After a few hits, Tom Mix moved on to terrorize other inmates. In the end, it wasn't nearly as bad as the day Mike got a flogging that almost killed him.

On that day, Eddie and Mike thought how nice it would be to be able to, just once, shirk barracks cleanup duty for ten minutes. So they hid in the rafters while others swept the floors, but they were soon discovered. The typical punishment for such an infraction was twenty-five lashes, but the incensed SS guard doubled it to fifty, a beating that could easily result in the death of an already frail inmate. A *kapo* was called to administer the punishment. Eddie was ordered to go first and readied himself for the blows. The flogging began but, after a few lashes, the guard stepped out for a smoke. The *kapo*, protecting Eddie, told him to scream like hell as he barely whipped him. It was a convincing performance. Eddie had been lucky but, by the time it was Mike's turn, the guard had returned and the *kapo* had to follow through with his grisly task. He delivered all fifty lashes with such force that it left Mike's buttocks raw and bleeding, and he was unable to sit for several weeks. Eddie did everything he could to nurse Mike back to health, making sure he got his bread and water soup rations. In the barracks, he turned him on his side at night, and he and Siegfried pushed off other bodies to give Mike space in the bunk. It was nearly a miracle, but, with Eddie and Siegfried's help, Mike beat the odds.

можливо, навіть вимістив свою лють на декому з американців. Під час одного з нальотів двоє членів екіпажу, які спустилися на парашутах, на нещастя, потрапили до рук Тома Мікса. Бачили, як він жорстоко бив їх, а потім повів геть. Ніхто достеменно не знав, що з ними сталося далі, але всі підозрювали найгірше.

Хоча хлопці робили все можливе, щоб не потрапляти під гарячу руку, це було лише питанням часу, коли кулаки Тома Мікса знайдуть Едді та Майка. На щастя для них, ця зустріч була короткою. Хлопці стояли, приймаючи побої божевільного, не здригаючись — саме так, як їх навчив Зігфрід. Після кількох ударів Том Мікс пішов далі тероризувати інших в'язнів. Зрештою, це було зовсім не так страшно, як той день, коли Майк отримав поріння, що ледь не коштувало йому життя.

Того дня Едді та Майк подумали, як було б добре хоча б раз, бодай на десять хвилин, ухилитися від прибирання барака. Тож вони сховалися під кроквами даху, поки інші підмітали підлогу, але їх швидко викрили. Звичайним покаранням за таке порушення було двадцять п'ять ударів батоном, але розлючений есесівець подвоїв його до п'ятдесяти — екзекуція, яка могла легко призвести до смерті й без того виснаженого в'язня. Для виконання покарання покликали *капо*. Едді наказали йти першим, і він приготувався до ударів. Поріння почалося, але після кількох помахів охоронець вийшов покурити. *Капо*, захищаючи Едді, наказав йому кричати як несамовитий, поки сам лише злегка шмагав його. Це була переконлива вистава. Едді пощастило, але коли прийшла черга Майка, охоронець повернувся, і *капо* був змушений виконати своє жадливе завдання до кінця. Він завдав усі п'ятдесят ударів з такою силою, що сідниці Майка перетворилися на суцільну криваву рану; він не міг сидіти кілька тижнів. Едді робив усе можливе, щоб виходити Майка, стежачи за тим, щоб той отримував свої пайки хліба та водяного супу. У бараках він щонаочі перевертав його на бік, і вони з Зігфрідом відтісняли інші тіла, щоб дати Майку хоч трохи місця на нарах. Це було майже дивом, але завдяки Едді та Зігфріді Майк вижив всупереч усьому.

By September 1944, the tide of war had shifted. Allied troops had raced across northern France into Belgium and were knocking on Germany's door. Great Britain had successfully withstood the Nazis' "Blitz," the Allies had beaten the Germans in North Africa, Soviet forces had handed the German army a stunning defeat at the Battle of Stalingrad, and Italy had capitulated. The three Allied leaders, Churchill, Stalin, and Roosevelt, met to agree on an endgame strategy to defeat Hitler.

In concentration camps throughout Europe, prisoners wondered how long their ordeal would last and why the German people weren't rising up to try to overthrow or even assassinate their insane leader. Then one day it happened.

A group of disgruntled senior German military officers banded together to kill Hitler, planting a briefcase bomb that exploded at a meeting attended by Hitler and his staff. The assassination attempt failed and the Führer took to the airwaves to reassure the German people that he was not hurt. "I take this opportunity, my old comrades in arms, to greet you, joyful that I have once again been spared a fate which, while it held no terror for me personally, would have had terrible consequences for the German People. I interpret this as a sign from Providence, that I must continue my work, and therefore I shall continue it."

Like Tom Mix's reaction to the bombings, Hitler's response to the attempt on his life was swift and brutal, with thousands being arrested, tortured, and executed.

After five months in Auschwitz, the boys were thin as rails. Despite Siegfried's best efforts to guide them through hunger, they were getting weaker by the day. At around that time, the SS called for volunteers for the "dud commando," to defuse bombs dropped during the raids that had not blown up, luring volunteers with an

На вересень 1944 року хід війни кардинально змінився. Війська союзників прорвалися через північну Францію до Бельгії та вже стукали у двері самої Німеччини. Велика Британія успішно вистояла під нацистським «Бліцом», союзники розгромили німців у Північній Африці, радянські війська завдали німецькій армії приголомшливої поразки у Сталінградській битві, а Італія капітулювала. Троє лідерів союзників — Черчилль, Сталін і Рузвельт — зустрілися, щоб узгодити стратегію фінальної стадії розгрому Гітлера.

У концентраційних таборах по всій Європі в'язні дивувалися: скільки ще триватимуть їхні муки і чому німецький народ не повстане, щоб повалити або бодай убити свого божевільного вождя? Аж ось одного дня це сталося.

Група незадоволених високопоставлених німецьких офіцерів об'єдналася, щоб ліквідувати Гітлера, підклавши портфель із бомбою, яка вибухнула під час наради за участю фюрера та його штабу. Замах не вдався, і фюрер виступив по радіо, щоб запевнити німецький народ, що він не постраждав: «Я користуюся цією нагодою, мої старі бойові товариші, щоб привітати вас і висловити радість, що доля знову вберегла мене від участі, яка, хоч і не таїла страху особисто для мене, мала б жахливі наслідки для німецького народу. Я тлумачу це як знак Провидіння, що я мушу продовжувати свою роботу, і тому я буду її продовжувати».

Подібно до реакції Тома Мікса на бомбардування, відповідь Гітлера на замах була швидкою та жорстокою: тисячі людей були заарештовані, піддані катуванням і страчені.

Після п'яти місяців в Аушвіці хлопці стали худими як тріски. Попри всі зусилля Зігфріда допомогти їм впоратися з голодом, вони слабшали з кожним днем. Приблизно в цей час СС оголосила набір добровольців до «dud commando» — загону для знешкодження бомб, що впали під час нальотів і не вибухнули. Добровольців заманювали

extra piece of bread. Everyone knew it was near-certain suicide. In the process of digging out and disarming a bomb, it often exploded, sometimes killing the entire team. The average lifespan of a defuser was a matter of weeks. Most did not live to tell their story. Even Demerer warned prisoners that a small bit of bread was not worth the risk.

Nevertheless, when the SS called for volunteers, the promise of an extra ration was just too great for Eddie and Mike, and they stepped forward. It is likely that Siegfried was unaware the boys had volunteered, as he surely would not have approved.

The job required teams to slowly dig out around the massive cylindrical explosive that was lodged in the ground. With their bare hands, prisoners carefully clawed away the dirt that surrounded the gargantuan shell. Then one inmate was ordered to straddle it. He cautiously wrapped his entire body around the bomb's girth, his legs giving him leverage to hit the spanner mounted on the bore head with a hammer, leaving intact the trigger mechanism with the yellow "USA" lettering. Occasionally a shell would be marked with messages scrawled by GIs: "A present for the Nazis," "Special delivery for Adolf," "To Hitler from Joe," and other, sometimes more profane tidings.

Any false move could set off a charge. The tension was enormous. If a bomb detonated, the explosion could be heard for miles. When it was over, Eddie and Mike got their extra piece of bread, which motivated them to do more defusing. Ironically, the boys grew even closer doing something they knew could kill them.

On his sixteenth birthday, Eddie was stomping grapes in picturesque Ortaffa. Two years later, sometime around his eighteenth birthday, he was shot in the head at Auschwitz.

додатковим шматком хліба. Кожен знав, що це майже гарантоване самогубство. Під час розкопування та знешкодження бомба часто вибухала, іноді вбиваючи всю групу. Середня тривалість життя «сапера» вимірювалася тижнями. Більшість не вижили, щоб розповісти свою історію. Навіть Демерер попереджав в'язнів, що крихта хліба не варта такого ризику.

Тим не менш, коли есесівці викликали добровольців, обіцянка додаткового пайка виявилася занадто спокусливою для Едді та Майка, і вони зробили крок уперед. Ймовірно, Зігфрід не знав про це, бо він точно не дозволив би їм так ризикувати.

Робота вимагала від групи повільно обкопувати масивний циліндричний снаряд, що застряг у землі. Голими руками в'язні обережно відгрібали землю навколо велетенського корпусу. Потім одному в'язню наказували сісти на нього верхи. Він обережно обхоплював усім тілом об'ємну бомбу, впираючись ногами, щоб за допомогою молотка вдарити по гайковому ключу на голівці запалу, намагаючись не пошкодити пусковий механізм із жовтим написом «USA». Іноді на корпусах траплялися послання, нашкрябані американськими солдатами: «Подарунок для нацистів», «Спеціальна доставка для Адольфа», «Гітлеру від Джо» та інші, подекуди більш грубі вітання.

Будь-який невірний рух міг спровокувати детонацію. Напруга була колосальною. Якщо бомба вибухала, гуркіт було чути за милі. Коли все закінчувалося, Едді та Майк отримували свій додатковий шматок хліба, і це мотивувало їх продовжувати. Парадоксально, але хлопці стали ще ближчими, роблячи те, що, як вони знали, могло їх убити.

На своє шістнадцятиріччя Едді чавив виноград у мальовничому Ортаффі. Два роки потому, приблизно в день свого вісімнадцятиріччя, він отримав кулю в голову в Аушвіці.

That day, Eddie had been assigned to a hundred-man work detail on the Judenlager compound; Mike and Siegfried were in other work groups. The overseeing SS guard seemed excessively agitated, taunting the workers with insults:

“You’re working too slow, you filthy Jews! There’s a war going on. Speed it up!”

Without warning, the Nazi guard opened fire. Other guards joined in, in a mass shooting, the clatter of machine guns canvassing back and forth, mowing down dozens of prisoners where they stood. Eddie fell. Lying among the carnage, he struggled to remain conscious and to make sense of what was happening when an order was called out to load the dead and wounded onto a cart that would take them to the crematorium. Somehow Eddie collected his wits, got to his feet, and tried to blend in with those now loading bodies. The guard noticed his blood-soaked uniform and the wound on the back of his head bleeding profusely as he continued to help load the other victims. The SS man watched for a while, finally calling out to Eddie to stop, then told him to turn around and run. Expecting the guard to shoot him in the back and finish the job as some Nazis often did, Eddie turned to run, but instead of firing his weapon, the guard let Eddie make his way to the barracks.

Siegfried arrived in a panic. Eddie was losing a lot of blood. With no medical supplies or even clean water, he was left to the mercy of what the men in the barracks could do to help pull him through. A doctor, a fellow inmate, arrived and set to work. Someone produced a rag, another pulled threads from a uniform, and, with no anesthesia and no sterile supplies, the doctor did his best to patch up Eddie’s head, closing the wound with a contraband sewing needle. With no way to cauterize the gash, he worked against the clock to battle deadly infection, hoping to stabilize Eddie before lights-out, over and over again putting his mouth to the wound, sucking in and spitting out the suppurating discharge.

Того дня Едді призначили до робочої групи зі ста осіб на території Юденлагеру; Майк і Зігфрід були в інших групах. Есесівець, який наглядав за ними, здавався надмірно роздратованим, він сипав образами на адресу робітників:

— Ви працюєте занадто повільно, брудні євреї! Йде війна. Швидше!

Без жодного попередження нацист відкрив вогонь. Інші охоронці приєдналися до нього: почалася масова стрілянина, тріскіт кулеметів прошивав повітря, скошуючи десятки в’язнів там, де вони стояли. Едді впав. Лежачи серед кривавого хаосу, він намагався не знепритомніти і зрозуміти, що відбувається. Пролунав наказ вантажити мертвих і поранених на віз, щоб відвезти їх до крематорію. Якимось чином Едді опанував себе, підвівся на ноги і спробував змішатися з тими, хто вантажив тіла. Охоронець помітив його заляпаний кров’ю однострій і рану на потилиці, яка сильно кровоточила, поки Едді продовжував допомагати іншим жертвам. Есесівець деякий час спостерігав, нарешті гукнув Едді зупинитися, а потім наказав йому розвернутися і бігти. Очікуючи, що охоронець вистрілить йому в спину, щоб закінчити справу, як це часто робили нацисти, Едді побіг, але замість пострілу охоронець дозволив йому дістатися до бараків.

Зігфрід прибів у паніці. Едді втрачав багато крові. Без медикаментів чи навіть чистої води, він був відданий на милість того, що могли зробити чоловіки в бараку. Прийшов лікар, теж в’язень, і взявся до роботи. Хтось знайшов ганчірку, інший витягнув нитки з однострою, і без анестезії та стерильних інструментів лікар зробив усе можливе, щоб залатати голову Едді, зашивши рану контрабандною швейною голкою. Не маючи можливості припекти розріз, він наввипередки з часом боровся з мертвотною інфекцією, сподіваючись стабілізувати Едді до відбою; знову і знову лікар припадав ротом до рани, всмоктуючи і випльовуючи гнійні

While the bullet had not lodged in his head, it had carved out a chunk of Eddie's scalp.

In the end, the doctor miraculously managed to sew the wound together and slow the bleeding. That night, it was touch and go. Siegfried and Mike watched over Eddie through fever and bouts of intense pain. A quick recovery was impossible, but the next day Eddie would have to stand on the Appellplatz without anyone holding him up and face a selection with a bandage on his head, a telltale sign to the SS that an inmate was unfit to work.

The next morning, the three left the barracks to face the Appellplatz. Eddie was weak but he could stand, and he walked on his own to the daily lineup, taking his place among the prisoners. A guard walking the ranks stopped in front of Eddie and scanned him from head to toe. Siegfried and Mike, eyes straight ahead, listened and waited, devastated at what they feared was the inevitable. With everything he had, Eddie pulled himself up as tall as he could, chest thrust out, shoulders back, hoping he would not pass out.

The guard asked him about his injury, but before he had finished his question, Eddie barked with conviction, "S'gut! Ich kann arbeiten!" ("I'm fine. I'm ready to work!") Apparently satisfied, the guard moved on.

By mid-September 1944, autumn winds were blowing through the camp. On September 27, Deputy Commandant Kurt Klipp called for the inmates to assemble on the Appellplatz for a "special event."

It was Yom Kippur, the holiest day of the year in Judaism, when Jews atone for wrongs committed in the past year. All of Blechhammer's two hundred SS guards showed up on the Appellplatz armed with machine guns, something that had never happened before. Gallows had been set up on a stage to accommodate three prisoners.

виділення. Хоча куля не застрягла в голові, вона вирвала шматок скальпа.

Зрештою, лікарю дивом вдалося зшити рану і сповільнити кровотечу. Тієї ночі життя Едді висіло на волосині. Зігфрід і Майк вартували біля нього, поки він боровся з лихоманкою та нападами сильного болю. Швидке одужання було неможливим, але наступного дня Едді мав стояти на Аппельплаці без сторонньої допомоги і пройти селекцію з пов'язкою на голові — явною ознакою для СС, що в'язень непридатний до роботи.

Наступного ранку всі троє вийшли з барака на Аппельплац. Едді був слабким, але міг стояти; він самостійно дійшов до місця щоденного шиккування. Охоронець, що обходив ряди, зупинився перед Едді і оглянув його з голови до ніг. Зігфрід і Майк, дивлячись прямо перед собою, слухали і чекали, розчавлені страхом перед неминучим. Зібравши всі сили, Едді витягнувся на повний зріст, випнув груди, розправив плечі, сподіваючись, що не знепритомніє.

Охоронець запитав про поранення, але не встиг він закінчити питання, як Едді переконливо вигукнув: — «S'gut! Ich kann arbeiten!» («Все добре! Я можу працювати!»). Очевидно задоволений, охоронець пішов далі.

До середини вересня 1944 року над табором завіяли осінні вітри. 27 вересня заступник коменданта Курт Кліпп наказав в'язням зібратися на Аппельплаці для «особливої події».

Це був Йом-Кіпур, найсвятіший день у юдаїзмі — день спокути за гріхи минулого року. Усі двісті есесівців Блехгаммера з'явилися на площі з кулеметами, чого раніше ніколи не траплялося. На сцені встановили шибеницю, розраховану на трьох в'язнів.

Eddie, Mike, Siegfried, and the thousands of inmates stood at attention, looking on as the doomed Jews, a sixteen-year-old Dutch boy, a kapo, and a Belgian boy, were paraded out and ordered to face the mass of prisoners. Days earlier, after a bombing at the North plant, Tom Mix had seen the Dutch boy pick up a three-inch wire he found on the ground amid bombing debris. The boy had used the wire to tie up his pants. Tom Mix accused the teen of bringing the wire into the camp as part of a plan to make explosives. It was an absurd accusation. The kapo had tried to intervene on the boy's behalf, explaining it away as a harmless act, that the lad was simply losing weight and needed to keep his pants up, so Tom Mix fingered the kapo as an accomplice. The boy's Belgian friend was guilty for having witnessed the Dutch boy picking up the wire and not alerting a guard. This was a clear act of sabotage, Tom Mix proclaimed, and all three were in on it.

Commandant Brossmann appeared and, through the loudspeaker, someone yelled, "Augen g'radeaus!" ("Eyes front!") That was followed by an announcement that anyone looking away would be shot. Kurt Klipp and others milled about to ensure all were focused on the gallows, and the "special event" was underway.

One by one, the three condemned prisoners were ordered to climb the scaffold, each stepping up onto a stool. Their hands and feet were bound. Tom Mix placed the nooses around the prisoners' necks. Then, with an air of stentorian authority, an SS man heel-clicked to attention and read the verdict. It was theater of the absurd. The whole thing a twisted illusion made to appear like a lawful proceeding, he delivered his proclamation with officious elocution:

"By order of the Reichsführer and Reichs Chancellor Heinrich Himmler, these three men are condemned to death for committing an act of sabotage for attempting to smuggle explosive material into the camp. On the basis of their crimes which constitute

Едді, Майк, Зігфрід і тисячі в'язнів стояли струнко, спостерігаючи, як виводять приречених євреїв: шістнадцятирічного нідерландського хлопчика, капо та бельгійського юнака. Їм наказали стати обличчям до маси полонених. Кількома днями раніше, після бомбардування Північного заводу, Том Мікс побачив, як голландський хлопчик підняв тридюймовий шматок дроту серед уламків. Хлопець використав цей дріт, щоб підв'язати штани. Том Мікс звинуватив підлітка в тому, що той проніс дріт у табір як частину плану з виготовлення вибухівки. Це було абсурдне звинувачення. Капо намагався заступитися за хлопця, пояснюючи, що це невинний вчинок, що хлопець просто втрачає вагу і йому треба якось тримати штани, тому Том Мікс призначив капо «спільником». Бельгійський друг хлопця був винен у тому, що бачив, як той піднімав дріт, і не доніс охороні. Це явний акт саботажу, проголосив Том Мікс, і всі троє були в ньому замішані.

З'явився комендант Броссманн, і через гучномовець хтось крикнув: — «Augen g'radeaus!» («Дивитися прямо!»). За цим послідувало оголошення: кожного, хто відведе погляд, буде застрелено. Курт Кліпп та інші вешталися навколо, стежачи, щоб усі дивилися на шибеницю. «Особлива подія» розпочалася.

Один за одним троє засуджених піднялися на ешафот, кожен став на табурет. Їм зв'язали руки й ноги. Том Мікс накинув петлі на шиї в'язнів. Потім із підкреслено владним виглядом есесівець клацнув підборами і зачитав вирок. Це був театр абсурду. Уся ця викривлена ілюзія була створена, щоб надати вбивству вигляду законної процедури; він виголошував прокламацію з офіційною дикцією:

— За наказом рейхсфюрера і рейхсканцлера Генріха Гімmlера, ці троє чоловіків засуджуються до смертної кари за скоєння акту саботажу — спробу пронести вибухові матеріали в табір...

sabotage...they are condemned to the punishment of death by hanging.”

At Brossmann’s command, one by one, Tom Mix kicked the stools out from under the victims’ feet. The kapo and the Belgian died quickly, but the Dutch boy flailed. His noose having been improperly positioned, he jerked wildly in a horrible fight with death. Then his rope broke, and he fell to the platform. An audible gasp rose from the crowd. More than one prisoner thought, God has spoken. The accused is innocent and should live.

Eddie, Mike, and Siegfried watched as Demerer rushed forward and pushed his way in, pleading with the SS to halt the procedure. Since the SS were supposedly citing legal grounds for the execution, Demerer appealed, trying to sound lawyerlike, arguing that there was a law that stated that a hanging should be swift and complete the first time and that automatic amnesty should be rendered should the rope fail. He pleaded desperately for a pardon for the boy, but Brossmann cut him off, shouting, “Jews have no rights,” and promptly ordered, “Hang him again!”

A wave of anguished murmurs rippled through the crowd, and the SS men, perhaps fearing revolt, gripped their machine guns, closed ranks, and fired shots into the air.

Brossmann ordered another rope. In the time it took for another rope to be brought and slipped around the boy’s neck, Demerer continued to plead. Once again the teen was hoisted onto the stool, the second noose placed around his neck. But then he did something no one expected. He called out to his fellow inmates, almost in a whisper.

“Comrades,” he said, softly at first, barely audibly. Everything stopped. There was total silence as prisoners were struck by the young man’s audacity to speak, and they strained to hear his words. He lifted his head and, his voice growing stronger, offered a gentle Dutch farewell: “Kom goed thuis,” he said simply.

вони засуджуються до смертної кари через повішення.

За наказом Броссмана, один за одним, Том Мікс вибивав табурети з-під ніг жертв. Капо і бельгієць померли швидко, але голландський хлопчик забився в конвульсіях. Петля була накладена неправильно, і він дико сіпався в жахливій боротьбі зі смертю. Раптом мотузка обірвалася, і він упав на платформу. Натовпом прокотився приглушений подих. Багато хто подумав: «Бог заговорив. Обвинувачений невинний і має жити».

Едді, Майк і Зігфрід бачили, як Демемер кинувся вперед, пробиваючись крізь натовп і благаючи СС зупинити страту. Оскільки СС нібито посилалися на законні підстави для страти, Демемер апелював до них, намагаючись говорити по-адвокатськи, стверджуючи, що існує закон, згідно з яким повішення має бути швидким і завершеним з першого разу, а якщо мотузка обривається, має бути надана автоматична амністія. Він відчайдушно благав про помилування для хлопчика, але Броссман обірвав його, крикнучи: «У євреїв немає прав!», і негайно наказав: «Повісити його знову!».

Хвиля розпачливого шепоту прокотилася натовпом; есесівці, можливо, боячись бунту, міцніше стиснули кулемети, зімкнули ряди і вистрелили в повітря.

Броссман наказав принести іншу мотузку. Поки її несли і накидали на шию хлопця, Демемер продовжував благати. Підлітка знову поставили на табурет, другу петлю затягнули на ший. Але тут він зробив те, чого ніхто не очікував. Він звернувся до товаришів по нещастю, майже пошепки.

— Товариші, — сказав він, спочатку тихо, ледь чутно. Усе зупинилося. Запала мертва тиша, в’язні були вражені зухвалістю юнака, вони напружували слух, щоб почути його слова. Він підняв голову і, зміцнілим голосом, вимовив ніжне голландське прощання: — «Kom goed thuis», — сказав він просто. — «Повертайтеся додому щасливо».

“Come home well.” The entire camp was riveted to the scene of the boy who, facing death, had dared utter a most tender human message in his last moments of a heinous end, encouraging his comrades to make it through their ordeal and get home safely.

“Halt’s Maul!” (“Shut up!”) Tom Mix shouted.

With his last ounce of strength and with nothing left to lose, the boy spoke again. This time, his voice stronger and more determined, he called out, “Friends, do not lose courage!”

Prisoners became overwhelmed; some began to weep. Eddie and Mike were astounded to see the remarkable bravery of a boy their own age. Some guards and even the commandant stood stunned and seemed not to know how, at that moment, to handle the situation. One SS man turned his head away from the gallows and faced the crowd as if he were monitoring the prisoners. Eddie could see he had tears in his eyes.

“Shut up!” Tom Mix screamed again, and kicked the stool.

The corpses hung for three days, dangling back and forth so the prisoners could see them as they marched out to work in the morning and when they returned to camp in the evening. The hanging was intended to demoralize and to intimidate, to remind the inmates who was master and who was slave. But the real lesson that day was the Dutch boy’s courage. His quiet defiance in his last moments greatly inspired the prisoners, who would remember the scene for the rest of their lives.

Others would follow.

At the next hangings, all five of the condemned called out in their last breaths:

“Keep your heads up!”

“Do not despair!”

“This cannot last forever!”

“Be courageous!”

“Do not forget us!”

...

Увесь табір застиг перед сценою з хлопчиком, який перед лицем смерті наважився промовити найтепліше людське послання у свої останні миті, закликаючи товаришів витримати це випробування і повернутися додому живими.

— «Halt’s Maul!» («Заткнись!») — закричав Том Мікс. Зібравши останні сили і не маючи чого втрачати, хлопець заговорив знову. Цього разу його голос був міцнішим і рішучішим, він вигукнув: — Друзі, не втрачайте мужності!

В’язні були приголомшені; дехто почав плакати. Едді та Майк були вражені неймовірною хоробрістю хлопця їхнього віку. Деякі охоронці і навіть комендант стояли онімілі, здавалося, вони не знали, як діяти в цій ситуації. Один есесівець відвернув голову від шибениці і дивився на натовп, ніби стежачи за в’язнями. Едді бачив, що в його очах були сльози.

— Заткнись! — знову закричав Том Мікс і вибив табурет.

Тіла висіли три дні, розгойдуючись так, щоб в’язні бачили їх, коли вранці йшли на роботу і коли ввечері поверталися в табір. Повішення мало на меті деморалізувати та залякати, нагадати, хто тут господар, а хто — раб. Але справжнім уроком того дня стала мужність голландського хлопчика. Його тиха непокора в останні миті життя глибоко надихнула в’язнів, які запам’ятали цю сцену на все життя.

Інші наслідували його приклад.

Під час наступних страт усі п’ятеро засуджених вигукували у свій останній подих:

— Тримайте голову високо!

— Не впадайте у відчай!

— Це не триватиме вічно!

— Будьте мужніми!

— Не забувайте нас!

...

It had now been more than ten years since Hitler had come to power. Millions had been murdered. Eddie, Mike, and Siegfried had been locked away in Nazi prisons for over four years. Many who once believed in miracles no longer did. Many were angry at God. Some stopped believing. Others continued, praying only for rescue.

Despite their ordeal, Eddie and Mike had cheated death so far, at the worksite, at the camp, through bombings, defusings, beatings, and a shooting. Living every day in the reality that life was fleeting, they had evaded close calls, had not contracted diseases, were starving, but were otherwise fit. Siegfried was grateful the boys were holding up.

One morning, as the column of Jewish prisoners was marching to the North plant, once again the SS forced their prisoners off the road and into the muddy ditch to allow the British POWs to pass. As usual, the Brits were in fine spirits, singing and whistling as they went along and, as usual, changed their tune when they spotted the tormented souls, belting out contempt for the Nazis, shouting, “Shame!” “Swine!” “Bahstads!”

The Jews looked downward and away, when suddenly Eddie felt something hit his chest. It was a little square of chocolate that one of the Brits had received in a Red Cross care package and had thrown over. In a world devoid of humanity, Eddie’s spirit soared when he was struck by this one tiny act of kindness

Минуло вже понад десять років відтоді, як Гітлер прийшов до влади. Мільйони були вбиті. Едді, Майк і Зігфрід перебували за ґратами нацистських в’язниць понад чотири роки. Багато хто з тих, хто колись вірив у чудеса, більше не вірив. Багато хто гнівався на Бога. Дехто перестав вірити зовсім. Інші продовжували, молячись лише про порятунок.

Попри всі випробування, Едді та Майку досі вдавалося ошукувати смерть: на робочому об’єкті, у таборі, під час бомбардувань, знешкодження бомб, побиття та стрілянини. Живучи щодня в реальності, де життя було скороминущим, вони уникали небезпек, не підхопили хвороб і, хоч і голодували, в усьому іншому були міцними. Зігфрід був вдячний, що хлопці тримаються.

Одного ранку, коли колона єврейських в’язнів марширувала до Північного заводу, есесівці знову вигнали в’язнів з дороги в брудний кювет, щоб пропустити британських військовополонених. Як зазвичай, британці були в чудовому настрої, співали та насвистували на ходу, і, як зазвичай, змінювали тон, щойно помічали замучені душі, вивергаючи презирство на нацистів і вигукуючи: «Ганьба!», «Свині!», «Покидьки!».

Євреї дивилися в землю і вбік, коли раптом Едді відчув, як щось ударило його в груди. Це був маленький квадратик шоколаду, який один із британців отримав у пакунку допомоги від Червоного Хреста і кинув йому. У світі, позбавленому людяності, дух Едді злетів угору, вражений цим одним крихітним актом доброти.

Chapter 2. Challenges of reproduction of historical narrative into Ukrainian: The case of *The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood* by Nina Willner

2.1 Characteristics of the book and the author's biography

Nina Willner has established herself as a critically acclaimed author of narrative nonfiction, with works recognized on prestigious lists such as Amazon's Best Books of the Year. With a unique professional background as a former US Army intelligence officer who led sensitive missions behind the Iron Curtain during the Cold War, Willner possesses a profound understanding of global conflicts and human resilience. Following her intelligence career, she worked in cities like Prague, and Istanbul, promoting human rights and the rule of law. She now dedicates her career to writing narrative nonfiction full-time from her home in Washington, D.C. (Willner, 2025).

Willner has achieved notable recognition within the historical and narrative nonfiction genres. Her literary approach features meticulously researched, deeply personal narratives characterized by a documentary-like precision and intense emotional intimacy. Based on our analysis, her previous work, *Forty Autumns* (named a Top 15 Nonfiction Book of 2016 by The Christian Science Monitor), establishes Willner's thematic focus on family resilience under totalitarian regimes—an element that is prominently featured and expanded upon in *The Boys in the Light*. This thematic consistency provides continuity throughout her literary portfolio.

Willner's latest work, *The Boys in the Light: An Extraordinary World War II Story of Survival, Faith, and Brotherhood* (2025), presents a unique "braided" narrative structure. The book follows two parallel journeys that eventually intersect. One thread traces the harrowing experience of Eddie Willner (the author's father), a German Jewish teenager who, along with his friend Mike, survives the horrors of Auschwitz, Blechhammer, and Langenstein labor camps. Simultaneously, the narrative follows American boys like Elmer Hovland and Sammy DeCola, who join the US Army and face the brutal realities of war as part of Company D's 3rd Armored Division. The climax of the narrative occurs when the battle-hardened American soldiers rescue the two emaciated boys from the woods, forging an unbreakable bond (Kirkus Reviews, 2025).

One of Willner's outstanding strengths lies in her ability to masterfully craft an emotional atmosphere and establish a distinctive tone. Reviewers highlight her "visceral, unsentimental, and high-precision language," which vividly contrasts the horrific dehumanization of Nazi concentration camps with the sensory-based camaraderie of American G.I.s (Jewish Book Council, 2025). Critics emphasize that the book succeeds as an intimate, pulse-quickening chronicle because it focuses on "brotherhood as strategy and shelter" and explores the deep empathy and moral courage of its subjects without relying on sensationalism (9natree, 2025).

The translation of different genres and styles requires special efforts and approaches. The main task of the translator, regardless of the style of the book they work with, is to reproduce the original text by means of the target language's linguistic units, while preserving the style of the text (Boase-Beier, J., 2020). In the process of translating narrative historical nonfiction, particularly Nina Willner's *The Boys in the Light*, we have noticed unique challenges related to the specifics of the genre.

Translating historical narrative presents distinct difficulties as the translator must accurately convey the documentary precision of military and historical realia while maintaining the profound emotional weight and suspense of a survival story. The translator faces two principal challenges: ensuring the psychological authenticity of the traumatized characters in the target language and explaining the cultural, historical, and military contexts (such as specific tank models, camp hierarchies, and WWII geography) that help readers understand the narrative development.

The translation of psychological and thematic elements in *The Boys in the Light* requires meticulous attention to connotative meanings and emotional undertones. The text frequently uses a "coded and secret language" of faith and survival—whispered prayers and silent signals—contrasted with the vocal, culturally specific slang of the American soldiers (Jewish Book Council, 2025). It is essential for translators to adapt these linguistic contrasts while preserving the author's unsentimental yet deeply empathetic tone. These narrative techniques are fundamental in *The Boys in the Light*, as they create an atmosphere of tension, despair, and ultimately, hope.

So, from all of the above, we can conclude that Nina Willner's *The Boys in the Light* exemplifies the narrative nonfiction genre, demonstrating its characteristic features through a blend of factual rigor and storytelling mastery. The narrative portrays characters grappling with unimaginable cruelty and fear, generating a compelling atmosphere of suspense that intensifies as the parallel plots converge. These elements collectively make *The Boys in the Light* an excellent example of contemporary historical literature and a valuable case study for examining translation challenges.

The subsequent chapters of this thesis will explore the specific translation solutions developed to address these challenges, focusing on maintaining historical authenticity, emotional context, and narrative tension in the Ukrainian translation of selected passages from *The Boys in the Light*.

2.2 Historical narrative elements and their narrative manifestation in *The Boys in the Light*

As previously established, Nina Willner's *The Boys in the Light* belongs to the genre of narrative documentary and historical nonfiction, a classification that significantly influences both its narrative structure and the specific literary devices employed throughout the text. To fully comprehend the translation challenges presented by this work, it is essential to understand how Willner employs various techniques to create the distinctive atmosphere of historical authenticity, survival, and tension that permeates her book.

In analyzing Nina Willner's *The Boys in the Light*, it is essential to understand that the work is a historical non-fiction book, not a work of fiction. It studies the events of World War II from a strict, documented historical perspective. To reconstruct what happened during that time, the author employs specific elements characteristic of a historical narrative, primarily realia, intertextuality, and specific literary devices to delicately handle highly sensible topics.

According to *Analyzing Historical Narratives* (2021), narrative is 'the representation of a set of chronologically and logically connected events' (Chris Lorenz, Stefan Berger and Nicola Brauch, 2021, p.2)

A **historical narrative** is a structured depiction of past events that establishes factual information into a logic story. It goes beyond a simple timeline. Any historical narrative model involves the analysis of the influence of past events on human experiences (Mariana Imaz-Sheinbaum, 2024).

Nina Willner's *The Boys in the Light* book disguises the brutal experiences of Eddie and his friend Mike in death camps, while also highlighting the grueling journey of the US 3rd Armored Division soldiers (Kirkus, 2025). This book represents story in "Band of Brothers" Style alongside with vivid and emotional storytelling (Stephen Harding, 2025).

Core Elements of the Historical Narrative:

The Boys in the Light as any other historical narrative has its core elements that built its logic story and represent factual information. *The Boys in the Light* depicts events of WWII, though, among core elements of this historical narrative are as follows:

1. World War II Realia

According to standard definitions found in the Handbook of Translation Studies, realia refers to culture-specific words and expressions that designate material elements, institutions, and historical

phenomena deeply rooted in a specific time and place. Peter Newmark further defines historical realia as terms that anchor a text within its specific historical epoch, necessitating precise translation strategies to maintain documentary authenticity. In the text, these elements are categorized into four distinct groups (Ritva Leppihalme, 2011, p. 126) .

One of the most striking aspects of Willner's writing is her meticulous use of WWII realia to establish undeniable spatial and societal authenticity. The author frequently uses specific terminology to establish the grim reality of the Nazi slave-labor system.

Historical and Military Realia: The incorporation of period-specific ranks, titles, names of military leaders, military equipment (like bombers) and societal names , as well as foreign phrases that provide a distinct linguistic flavor and anchor the text in its temporal reality.

First, represent the institutional and military machine of the era. These terms are used to meticulously detail the ranks, titles, and machinery of the war. Examples from the text include the overarching "*Nazi slave-labor system*," military aircraft designations such as "*B-24 Liberators*" and "*P-51 fighters*," and specific paramilitary units like the "Death's Head SS (Totenkopfverbände)" ranks and groups—such as the *Death's Head SS*, *Judenältester*, and *Allied POWs of Stalag VIIIIB*—along with specific military machinery like the *B-24 Liberators*, ground the narrative in undeniable historical fact (Willner, 2025).

Second, **Geographical and Toponymic Realia** serve to anchor the narrative in physical space. Because the author describes real events that occurred in specific locations, toponyms like "*Auschwitz*," "*Upper Silesia*," and the "*Oberschlesische Hydrierwerke*" industrial complex are heavily utilized. Furthermore, specific localized designations such as "*Blechhammer*" and the "*Judenlager*" define the inescapable boundaries of the prisoners' physical world (Willner, 2025).

The description of the concentration camp network relies heavily on specific geographical and organizational realia:

THREE MILES FROM the Judenlager, the column of Blechhammer's four thousand Jews arrived at "the worksite." Before them loomed a gargantuan industrial complex... Adjacent to the Adolf Hitler Canal lay a cold, bleak, sprawling expanse of backbreaking slave labor toiling in a colossus of human misery. This was the epicenter of the Auschwitz Nazi slave-labor system.

By explicitly naming the *Judenlager*, *Blechhammer*, the *Adolf Hitler Canal*, and the *Auschwitz Nazi slave-labor system*, Willner creates a rigid, terrifying framework (Willner, 2025)..

Third, **Social and Camp Realia** reflect the hierarchy and specific subculture of the local concentration camps. The text employs terms for prison statuses, such as "*Kapo*" and "*Judenältester*," (Willner, 2025) as well as specific work group designations like "*Arbeitskommandos*". Importantly, this category includes cruel camp slang used to describe the state of the prisoners, such as the term "*Muselman*" (Willner, 2025).

Fourth, **Cultural Realia and Linguistic Flavor** are critical for recreating the psychological atmosphere of the era. The author includes cultural references to popular media of the time, such as "*Wild West blockbusters*" (Willner, 2025). To heighten this authenticity, Willner embeds foreign language phrases directly into the text, creating a distinct linguistic flavor (koloryt). Harsh German commands like "*Arbeitskommandos formieren!*" (Willner, 2025). and the cynical camp slogan "*Arbeit macht frei*" (Willner, 2025). serve as instruments of terror, while the rebellious murmurs of French POWs calling the SS "*Boches!*" and "*Imbéciles!*" (Willner, 2025). provide a textured, multilingual auditory landscape. This linguistic flavor plays a vital role in conveying the multilingual, chaotic, and oppressive auditory environment of the camp, immersing the reader in the historical reality.

For a translator, the challenge lies in preserving this foreign flavor while ensuring the target audience fully grasps the contextual dread or defiance these words convey.

Intertextuality in Non-Fiction As defined by the *Dictionary of Literary Terms* (2015) and the *Dictionary of Stylistics* (2011), intertextuality is the complex relationship and dialogue between a given text and other texts.

Another fundamental dimension of documentary prose is intertextuality, the theoretical understanding of which is found in Robert S. Miola's work *Seven types of intertextuality* (2004).

Miola defines intertextuality as the widest possible range of textual interactions, focusing on the dialogue between distinct, separate texts (Miola, 2004). The non-fiction genre is most characterized by intertextuality in the form of quotation, which includes allusions, epigraphs, references to historical sources, radio broadcasts, and newspaper chronicles (Miola, 2004, p. 14).

In non-fiction, intertextuality is abundant; it serves not as an artistic embellishment, but as a fundamental tool for historical validation. Robert S. Miola defines intertextuality as encompassing "the widest possible range of textual interactions including those of sources and influences" (Miola, 2004, p. 14). He categorizes different types of these interactions, noting that they often depend on "the degree to which the trace of an earlier text is tagged by verbal echo" and "the degree to which its effect relies on audience recognition" (Miola, 2004, p. 14).

The most prominent form of intertextuality in the book is the use of **References**. Since the narrative is grounded in historical reality, references act as documented evidence of the war's details, operating analogously to what Miola describes as source texts that dynamically shape the content of the posterior text (Miola, 2004, p. 19). For instance, the text references specific messages written by American soldiers: "*Occasionally a shell would be marked with messages scrawled by GIs: 'A present for the Nazis,' (Willner, 2025) 'Special delivery for Adolf,' (Willner, 2025) 'To Hitler from Joe,' (Willner, 2025) and other, sometimes more profane tidings*". Furthermore, the author uses reference to summarize the unwritten rules of survival communicated between the prisoners, creating a sense of shared, desperate knowledge: *When it becomes too much, he would say, look to each other and you'll be fine* (Willner, 2025).

Quotations are equally paramount, as they belong directly to the main historical figures and individuals of the time, providing unfiltered insight into the events. According to Miola's classification framework, quotation "literally reproduces the anterior text (whole or part) in a later text" (Miola, 2004, p. 17). Reproducing the exact words of those involved allows the text to function as a polyphonic historical record. For example, the author quotes the direct speech of the guards to demonstrate their cruelty: "*As the SS fled to their bunkers, one of them yelled to the prisoners, 'Good luck, here come your friends. Let them come and kill you'*" (Willner, 2025).

Another quotation shows nazi attitude to Jews. "*Jews are a race that must be totally exterminated.*" (Willner, 2025). And tragic but bright from one of prisoners who was sentenced to death. "*Auf Regen folgt Sonnenschein.*" (Willner, 2025). *After the rain, comes sunshine. Never lose hope. Never give up, he said again and again.*

Allusions are utilized to relate the historical reality to broader cultural phenomena. Miola classifies textual allusions as "a types of quotation, in effect, quotation without verbal iteration, quotation as reference not re-enactment" (Miola, 2004, p. 17). The communicative effect of these cultural references inherently relies on the audience's recognition (Miola, 2004, p. 14). A prime example is the allusion to the American actor Tom Mix, whose name the prisoners used to describe a sadistic guard who wore two pistols, mimicking a star of "*Wild West blockbusters*" (Willner, 2025). "

Finally, the **epigraph** is utilized structurally to establish the immediate ideological context of what is about to happen in the narrative. Functioning as highly visible intertextual markers, epigraphs operate as carefully selected anterior text fragments that guide the reader's interpretation (Miola, 2004, p. 18). For example, a chapter opens with a chilling epigraph to frame the subsequent events: "*Jews are a race that must be totally exterminated.—Hans Frank, governor-general in Nazi-occupied Poland, 1944*" (Willner, 2025).

3. Literary and Rhetorical Devices as Instruments of Dramatization

While dealing with sensible, tragic, and emotionally heavy topics, the author employs literary devices such as descriptions, similes, and parallelism to convey the psychological weight of the historical facts without resorting to fictionalization. To elevate the text from a mere chronicle to an engaging narrative, Willner manipulates textual rhythm and integrates specific literary and rhetorical devices.

Descriptions

The *Routledge Encyclopedia of Narratology* defines Description as a text-type element of narrative which identifies the properties of places, objects, or persons. Description makes story more attractive and adds new details about people, surroundings, lifestyle, events, etc. (David Herman, Manfred Jahn and Marie-Laure Ryan, 2005). *Cambridge Academic Content Dictionary* (2009, p. 247) outlines description as an element of writing or speech.

However, a historical narrative is not exhausted by realia alone. Descriptions play a massive role, detailing the environment and the psychology of the characters. Monica Wood's theory of descriptions, outlined in her handbook *Description* (1995, 2004), defines description not merely as an element of artistic decoration, but as the very essence of the text, creating mental images and allowing the reader to fully experience the story. Wood emphasizes that an effective description must be visual, aural, and tactile, engaging all of the reader's senses. The central concept in her theory is the "telling detail" (Wood, 1995).

Wood divides descriptions into three key types: descriptions of people, descriptions of emotions, and descriptions of events and everyday life. Describing emotions requires avoiding the direct naming of the feeling, as a simple statement of fear or sadness diminishes their intensity. Regarding descriptions of events and everyday life, they must serve as a catalyst for forward motion in the plot and reflect the psychological phases the character goes through, creating an authentic context (Wood, 1995).

In historical narratives, physical environments and character portrayals often function as externalized manifestations of the era's horror. Willner's descriptive methods transform abstract historical data into concrete, visceral experiences.

The author masterfully crafts the oppressive atmosphere of the industrial worksite:

Inside the perimeter of the complex lay a jungle of steel and concrete spread out over nearly three miles... Eddie, Mike, and Siegfried looked out at the sooty factory of chimneys and smokestacks that rose to the sky, belching out noxious black smoke, and at coke ovens and gas plants ablaze, filling the air with a pungent sulfuric odor (Willner, 2025, p.112).

This meticulous, sensory-heavy description (visualizing "noxious black smoke" and smelling "pungent sulfuric odor") actively engages the reader's senses. Similarly, character descriptions simultaneously reveal psychological profiles and historical archetypes. The portrayal of the sadistic SS guard, ironically named "Tom Mix" after a Hollywood cowboy, exemplifies this:

Tom Mix had an ophidian quality, a searing stare, and a volcanic temper. A lean physique in an immaculate uniform, he was in his mid-thirties, and had a short-cropped Hitler-style brush-over and an angular, high cheekboned, "cold, mean face." (Willner, 2025, p.114).

Sharing descriptions of people, emotions, events Nina Willner provides a visceral, documentary look into the characters' daily struggles. For example, the author vividly describes the hopeless conditions: "*At night in the musty barracks, men and boys leaned on one another, lamented, slept, and died*" (Willner, 2025, p.116).

Parallelism

This device is familiar in rhetoric, which depends on the principle of equivalence. In other words, Parallelism is the repetition of the same structural pattern. Phrases or clauses are to be repeated (Wales, 2011, p. 302). Parallelism enhances the rhythmic tension of the text, underscoring the inescapable, systemic nature of the camp's cruelty: "*At the North plant, the work was arduous, the harassment relentless*" (Willner, 2025, p.116).

Additionally, **Parataxis** is explained as a rhetoric device that describes actions, concepts by the linking of clauses by juxtaposition or co-ordination. (Wales, 2011, p. 303).

Parataxis is used to create a sense of continuous, oppressive action, as seen in the detached description of a guard's behavior: "*He stopped, stood off to the side, smoking a cigarette, and watched the prisoners work for a while*" (Willner, 2025).

Through these devices, the author ensures that the historical narrative remains both factually accurate and profoundly impactful.

As translation theorists note, the nature of a genre shapes the translator's approach. In translating historical nonfiction, the translator must go beyond rendering linguistic elements to successfully recreate the genre's distinct documentary mood and historical weight (Jean Boase-Beier, 2020).

2.3. Techniques applied for rendering historical narrative of *The Boys in the Light: An extraordinary World War II story of survival, faith, and brotherhood* by Nina Willner

Working with a historical narrative requires precise theoretical tools. Nina Willner's text is saturated with specific vocabulary, the reproduction of which is critically important for preserving documentarity. In this context, Peter Newmark's theory (2009) of translating realia provides a basic algorithm of actions. Newmark considers realia as specific "foreign cultural words" denoting phenomena inherent to a particular linguoculture, and identifies five main categories of realia. The first category is ecology. The second category is material culture, which includes traditional food, national clothing, specific housing, town planning, and unique types of transport. The third category focuses on social culture, covering concepts of work and leisure inherent to a specific society. The fourth category, extremely important for historical narratives, includes organizations, customs, concepts, and procedures, which are subdivided into artistic, religious, political, and administrative groups. Finally, the fifth category covers specific gestures and habits (Peter Newmark, 2009).

In the context of translating institutional terms (particularly military ranks) and geographical names, Newmark's theory relies on the concept of the "established equivalent". This is a strategy where an officially recognized or generally accepted dictionary translation of a term is used (Peter Newmark, 2009). For example, when translating well-known military ranks of Nazi Germany, such as Oberführer or Sturmbannführer, a literal translation of the word roots is not applied. Instead, their transliterated established equivalent is used, which is already firmly entrenched in the military and historical terminology of the target language. This approach ensures instant recognition of the term by the reader and preserves its historical context. Similarly, according to Newmark, geographical names are predominantly subject to transliteration or are transferred using established historical equivalents (Peter Newmark, 2009).

Providing analysis of translation in majority of cases we referred to Molina and Hurtado Albir classification of Translation Techniques (2002). While speaking about translation of realia and be precise in analysis of the ways of their translation, Peter Newmark's classification of realia and ways of their translation were used.

Translation of Realia in *The Boys in the Light*

Realia play a paramount role in Nina Willner's work. They not only localize the events in space and time but also form the inevitable, oppressive chronotope of the Nazi system. An analysis of the text allows us to identify four key groups of realia, with five representative examples in each, illustrating the spectrum of applied translation techniques.

Translation of Historical and Military Realia

This category reflects the institutional and military machine of the World War II era. The translation of these terms requires flawless precision and the use of the aforementioned established equivalents.

(1-s) *Nazi slave-labor system* (Willner, 2025, p. 112)

(1-t) *нацистська система рабської праці*

This complex term is translated via Calque. A literal translation here is absolutely justified, as it accurately conveys the historical and legal essence of forced labor in the Third Reich.

(2-s) *Stalag VIII B* (Willner, 2025, p. 113)

(2-t) *Шталаг VIII B*

Transcription (by Peter Newmark) is applied. The term "Stalag" is an abbreviation of the German *Stammlager* (base camp for prisoners of war). In Ukrainian military historiography, it is

traditionally transcribed, acting as an established equivalent that is instantly identified by the reader.

(3-s) *Death's Head SS (Totenkopfverbände)* (Willner, 2025, p. 113)

(3-t) заго́ни СС «Мертва голова»

Calque with Amplification is applied here. The explicative element "units" (заго́ни) was added to clarify the organizational structure for the Ukrainian reader, while the direct translation of the name preserves its historical meaning and terrifying semantic load.

(4-s) *B-24 Liberators* (Willner, 2025, p.121)

(4-t) В-24 «Ліберейтор».

A combination of transcoding and transliteration is used. The original military index (B-24) is preserved in Latin characters, while the proper name of the bomber aircraft is transcribed in quotation marks, fully complying with domestic standards for translating military equipment nomenclature.

(5-s) *P-51 fighters* (Willner, 2025, p.123)

(5-t) винищувачі P-51

Established equivalent was used to render military term "fighters". This preserves official documentary precision of historical narrative.

Geographical and Toponymic Realia

Geographical names serve as spatial anchors for the narrative. According to Newmark's concept, they require careful transfer into the target language.

(6-s) *Blechhammer* (Willner, 2025, p.123)

(6-t) Блехгаммер

Transliteration with a direct transfer of phonemes is used. An important translational detail is the preservation of the double consonant "m" (m), which complies with current Ukrainian spelling rules for proper names of foreign origin.

(7-s) *Auschwitz* (Willner, 2025, p. 112)

(7-t) Аушвіц.

Transcription of the toponym is used. Instead of the Soviet tradition of using the Polonized toponym "Osventsim", the authentic German name of the camp was chosen for rendering it into Ukrainian, which corresponds to modern standards of European historical memory.

(8-s) *Adolf Hitler Canal* (Willner, 2025, p.112)

(8-t) канал Адольфа Гітлера

Calque with structural modulation is applied. In English, the modifier precedes the modified word. In the translation, the generic concept "canal" (канал) is moved to the front, and the proper name is given in the genitive case, corresponding to the syntactic norms of the Ukrainian language.

(9-s) *Upper Silesia* (Willner, 2025, p.113)

(9-t) Верхня Сілезія

This toponym is a traditional, established geographical equivalent for this historical region, though, corresponding translation technique was used in the process of rendering it in Ukrainian.

(10-s) *Oberschlesische Hydrierwerke 113*.

(10-t) «Верхньосілезький завод гідрування (*Oberschlesische Hydrierwerke*)».

Calque with pure borrowing was used to render the production complex name into Ukrainian. Due to word-for-word translation the reader understands the industrial function of the object, but leaving the original German name additionally ensures absolute historical authenticity and documentarity of the text.

Social and Camp Realia

This group reflects the hierarchy, power structure, and specific slang that emerged in the extreme conditions of the camps.

(11s) *Kapo* (Willner, 2025, p.127)

(11-t) *Капо*

This term is a generally accepted internationalism in global Holocaust discourse (denoting a prisoner-supervisor), thus needing no semantic translation or additional descriptive explanations in the text.

(12-s) *Muselmann* (Willner, 2025, p.117)

(12-t) *музельман*

It was translated via transcription. This is cruel camp slang used to designate extremely emaciated prisoners who have lost the will to live. The realia is deliberately preserved in its original sound, as the subsequent context immediately reveals its meaning, creating an immersive effect into the camp subculture.

(13-s) *Judenältester* (Willner, 2025, p.119)

(13-t) *юденальтестер* (*Judenältester*)

Translated via transcription with pure borrowing to preserve the original name. Transferring the social position of the Jewish elder while preserving the German spelling allows the reader to feel the bureaucratic pressure of the Nazi system.

(14-s) *Arbeitskommandos* (Willner, 2025, p. 113)

(14-t) *Арбайтскомандо*

The German term is transliterated. This preserves the oppressive background sound of the camp, where the guards' language turns into an instrument of repression.

(15-s) *Dud commando* (Willner, 2025, p. 128)

(15-t) *dud commando* — загін для знешкодження бомб

Pure Borrowing combined with Amplification is used for precise translation. The English slang is preserved in Latin characters to retain its specific flavor, but a comprehensive explanation is provided after an em dash. This techniques together perfectly balance preserving the author's style and clarity for the reader.

Cultural Realia and Linguistic Flavor

This category includes elements of mass culture, as well as foreign language insertions that form the cultural background of the era.

(16-s) *Tom Mix*. (Willner, 2025, p. 128)

(16-t) *Том Мікс*.

Translated as Transcription. This is a reference to a real Hollywood Western star, whose name the prisoners ironically and fearfully use as a nickname for a sadistic SS guard who wore two pistols.

(17-s) *Wild West blockbusters* (Willner, 2025, p. 114)

(17-t) *вестернах / ковбойських фільмах*

Translated via synonymic substitution. This adapts an American cultural concept into a genre definition more understandable to the Ukrainian reader.

(18-s) *Judenlager*. (Willner, 2025, p. 129)

(18-t) *Юденлагер*

Translated via transcription. A conscious decision was made to reject a descriptive translation (e.g., "Jewish camp"). This choice preserves specific Nazi terminology, which carries an additional emotional and historical burden.

(19-s) *Boches! / Imbéciles!* (Willner, 2025, p. 115)

(19-t) *Бошамі! / «Імбецилами!»*.

The French insults directed at Germans are transcribed, but instrumental case inflections ("-ми") are added to agree with the verb "calling" (називаючи). Such morphological adaptation integrates the foreign words into the Ukrainian grammatical system while preserving their international flavor.

(20-s) *Arbeit macht frei*. (Willner, 2025, p. 118)

(20-t) *«Arbeit macht frei (Праця робить вільним)»*.

Translated using pure borrowing and additionally, calque: Keeping the infamous slogan in the original language with a parallel translation underscores its status as a global symbol of cynical Nazi lies.

Intertextuality as the Architecture of Non-Fiction

Intertextuality is a fundamental feature of the historical non-fiction genre. It serves as an instrument of narrative verification, legitimizing the story and transforming it from fiction into documented fact. In Nina Willner's book, intertextuality is integrated directly into the fabric of the text through quotes, epigraphs, references to the author, radio broadcasts, and news. Providing examples of intertextuality in their original sound (without translation) demonstrates how these elements function at the level of the primary source.

Translation of References

(21-s) *Occasionally a shell would be marked with messages scrawled by GIs: "A present for the Nazis," "Special delivery for Adolf," "To Hitler from Joe," and other, sometimes more profane tidings.* (Willner, 2025, p. 129)

(21-t) *Іноді на корпусах траплялися послання, нашкрябані американськими солдатами: «Подарунок для нацистів», «Спеціальна доставка для Адольфа», «Гітлеру від Джо» та інші, подекуди більш грубі вітання.*

All the above references to American soldiers messages were translated literally. In the case of English *Gis*, it was rendered with Particularization.

Translation of Epigraphs

One of the most important structural elements of the book is the use of epigraphs. Looking at the structure of the work, it becomes clear that epigraphs serve as tuning forks for each chapter, setting the reader up for a specific historical tone. As a powerful element of intertextuality, they create eristic tension (according to Miola). For example, Chapter 18 opens with a quote:

(22-s) *«Jews are a race that must be totally exterminated. — Hans Frank, governor-general in Nazi-occupied Poland, 1944».* (Willner, 2025, p.112)

(22-t) *Євреї — це раса, яку необхідно повністю винищити. — Ганс Франк, генерал-губернатор окупованої нацистами Польщі, 1944 рік*

This epigraph was rendered with Literal translation for preserving the whole idea and even structure.

Translation of Quotations

By using the direct speech of a high-ranking Nazi official, the author engages in eristic appropriation—she takes the enemy's weapon (his words) to expose his criminal ideology before the court of history.

Another manifestation of intertextuality is the preservation of the original phrases of the prisoners. The most dramatic example is the words of a Dutch boy before his execution on the gallows. In complete silence, he addresses the crowd of prisoners in his native language:

(23-s) *«Kom goed thuis,» he said simply. "Come home well."* (Willner, 2025, p. 121)

(23-t) *«Kom goed thuis», — сказав він просто. — «Повертайтеся додому щасливо».*

This phrase, which translates to is left in the text as a sacred artifact. It is not merely quoted; it is a historical document of the last second of a human's life. Using the Dutch language in the middle of an English-language (and subsequently Ukrainian-language) narrative creates an emotional shock, emphasizing the multiethnic tragedy of the camp. English phrase was translated literally, while comment to quote was rendered with Structural Modulation.

The following example is classical quotation with reference to it.

(24-s) *In his memoir Night, Nobel Prize winner Elie Wiesel, who was a Jewish slave laborer at Blechhammer South, recalled how he and his fellow Auschwitz prisoners reacted during the raids:*

“We were not afraid. And yet, if a bomb had fallen on the blocks, it alone would have claimed hundreds of victims on the spot. But we were no longer afraid of death; at any rate, not of that death. (Willner, 2025, p. 124)

(24-t) У своїх мемуарах «Ніч» лауреат Нобелівської премії Елі Візель, який був єврейським в'язнем у «Блехгаммер-Південь», згадував реакцію своїх товаришів по Аушвіцу на ці нальоти: «Ми не боялися. І все ж, якби бомба впала на блоки, вона одна забрала б сотні жертв на місці. Але ми більше не боялися смерті; принаймні, не такої смерті»

Names were borrowed or transliterated (by Newmark). Nobel Prize winner was rendered with Established equivalent. Literal translation was used to render the rest of quotation.

Translation of Allusions

Allusions create the atmosphere of that time with iconic names, iconic culture elements and names famous at that time.

(25-s) ...Tom Mix, the guard the prisoners had named for the Hollywood cowboy movie star who headlined in Wild West blockbusters like The Rider of Death Valley and Flaming Guns, movies well-loved in both America and in Europe. Like Tom Mix the actor, Tom Mix the SS guard wore double holstered pistol(Willner, 2025, p. 114)

(25-t)...Тома Мікса — охоронця, якого в'язні прозвали на честь голлівудської зірки ковбойських фільмів, котрий грав головні ролі в таких вестернах, як «Вершник Долини Смерті» та «Вогняні стволи» — фільмах, які обожнювали і в Америці, і в Європі. Як і актор Том Мікс, есесівець Том Мікс носив по пістолету в кобурах з обох боків.

Structural modulation was applied to give this allusion sound naturally in Ukrainian.

Types of movies (American Westerns) were rendered with Modulation giving the reader to have clear understanding what are they speaking about. Movies titles have their Established equivalents and other names were borrowed.

The following Allusion includes lots of names that were translated via Borrowing

(26-s) American B-24 and other heavy bombers with names like *Pistol Packin' Mama, Yankee Lady, and Dakota Queen* (piloted by twenty-two-year-old George McGovern, later a senator and Democratic nominee for U.S. president in 1972). (Willner, 2025, p. 124)

(26-t) Важкі бомбардувальники B-24 мали такі назви, як «Pistol Packin' Mama», «Yankee Lady» та «Dakota Queen» (останнім керував двадцятидворічний Джордж Макговерн, майбутній сенатор і кандидат у президенти США від Демократичної партії в 1972 році).

American was under Reduction, but партії was added with Amplification to improve understanding of Ukrainian readers.

Literary Devices as Instruments of Dramatization

Despite the work belonging to non-fiction, historical literature, the author actively employs literary devices. This is done to make the work extremely deep and dramatic, allowing the reader to truly visualize the war and feel its dark "vibe." Among the most important devices shaping the text's structure are parallelism, parenthesis, and enumeration.

A quantitative analysis of these figures in the translated excerpts, conducted during the project, allowed us to calculate the frequency of their application and determine which of them appears most often. In the examined fragments, 33 distinct cases of these devices were identified.

Descriptions as the Embodiment of Historical Reality (According to Monica Wood)

Descriptions in a historical narrative play a role akin to that of realia. They do not merely decorate the text; they emphasize historical reality, materializing it for the modern reader. Using Monica Wood's methodology, we can analyze how the author constructs descriptions of people, emotions, and events/everyday life based on the concept of the "telling detail".

Descriptions of People (Portraits)

According to Wood, a character description should not be a dry inventory of their appearance; it should reveal their true nature through small but telling actions and details of their attire. The author brilliantly applies this principle to portraiture.

The most expressive is the description of the SS guard known as Tom Mix. Instead of simply stating his cruelty, the author paints his portrait through telling details that broadcast a threat.

In this portrait, the "telling details" are the *immaculate uniform* and the *ophidian quality*. The translation masterfully preserves this contrast between the pedantic neatness of the Nazi uniform and the reptilian essence of the killer. An additional detail of his everyday behavior—riding a bicycle around the North Plant and swinging his whip in circles like a lasso before striking—ultimately reveals his psychopathic nature without the use of direct medical diagnoses.

(27-s) «Tom Mix had an *ophidian quality*, a searing stare, and a volcanic temper. A lean physique in an immaculate uniform, he was in his mid-thirties, and had a short-cropped Hitler-style brush-over and an angular, high cheekboned, "cold, mean face."». (Willner, 2025, p.114)

(27-t) Том Мікс мав щось змійне у зовнішності, пронизливий погляд і вибуховий темперамент. Худорлявої статури, у бездоганному однострої, він був чоловіком років тридцяти п'яти з коротко підстриженим волоссям, зачесаним набік у стилі Гітлера, та кутастим обличчям із високими вилицями — «холодним, злим обличчям».

Appearance peculiarity was generalized in translation, but *зовнішності* was added to make a balance in translated phrase. Structural modulation was applied to preserve normal sound of the information.

Another example is the description of the degradation of the prisoners' bodies. The author does not resort to abstract philosophy regarding suffering; she documents physical changes. Here, the weight loss and sagging pants become the very telling details that illustrate the concentration camp's impact on the human body.

(28-s) «Mike's doughy belly was gone, Eddie's solid frame slipped to thinness, and their pants began to hang looser around their waists.». (Willner, 2025, p. 116)

(28-t) Як і всі інші, Едді та Майк втрачали вагу. Пухкий живіт Майка зник, міцна статура Едді змарніла, а штани почали вільно звисати на талії.

Structural Modulation was used in the process of translation this episode.

Descriptions of Emotions

Monica Wood's theory emphasizes that naming an emotion directly ("he was scared") destroys its intensity. Emotions must be demonstrated through the behavioral reactions of the characters.

In the book, the atmosphere of all-encompassing, paralyzing fear is conveyed exclusively through bodily micro-reactions:

(29-s) «As he approached Mike and Eddie's detail, prisoners tried to tip each other off with a prison code of nervous throat clearings, careful whispers, and darting glances.». (Willner, 2025, p.114)

(29-t) Коли він наближався до загону Майка та Едді, в'язні намагалися попередити один одного за допомогою табірною коду: нервового покашлювання, обережного шепоту та швидких поглядів.

The emotion of panic here materializes in aural and visual manifestations (nervous throat clearings, darting glances). This kinesthetics of fear was preserved in translation by using precise Ukrainian Established equivalents. Though, all types of glances were rendered with established equivalents, while the rest of description was translated literally.

Descriptions of Events and Everyday Life

These descriptions, according to Wood, should be sensory and propel the narrative forward. In a historical context, they serve to reveal the macro-realia of the time. The author brilliantly reconstructs the industrial hell of Auschwitz through an oversaturation of industrial and sensory imagery.

The description of the plant:

(30-s) «*Inside the perimeter of the complex lay a jungle of steel and concrete... Eddie, Mike, and Siegfried looked out at the sooty factory of chimneys and smokestacks that rose to the sky, belching out noxious black smoke, and at coke ovens and gas plants ablaze, filling the air with a pungent sulfuric odor*» (Willner, 2025, p. 112).

(30-t) *Едді, Майк і Зіґфрід дивилися на закіптявілу фабрику труб і димарів, що здіймалися в небо, вивергаючи отруйний чорний дим, на палаючі коксові печі та газові заводи, що наповнювали повітря їдким запахом сірки.*

Translating this passage required immense skill to preserve its visual and olfactory intensity. The use of Ukrainian lexemes such as «закіптявіла» (sooty), «вивергаючи» (belching), and «їдким запахом» (pungent odor) perfectly conveys the English originals with established equivalents. This is a description of the event of arriving at the plant, which is simultaneously a description of the industrial everyday life of the prisoners. The factory acts here not just as a background, but as an active, almost living monster consuming people. Additionally, Structural Modulation was applied.

The description of the everyday horror of starvation via food:

(31-s) «*Supper was nothing more than a lukewarm bowl of water, which occasionally had a potato peel or a sliver of cabbage floating in it but, more often than not, contained only liquid, which is why the inmates called it "water soup."*» (Willner, 2025, p.116)

(31-t) *Вечеря була нічим іншим, як мискою ледь теплої води, в якій іноді плавало лушпиння картоплі чи клаптик капусти, але найчастіше там була лише рідина — саме тому в'язні називали це «водяним супом».*

The specific realia "water soup" is introduced through a detailed description of daily life, emphasizing the physiological reality of constant hunger. Structural Modulation was applied to render it adequately into Ukrainian.

Parataxis

Enumeration adds incredible richness and density to the narrative. It overloads the reader with images, mimicking the sensory and physical overload experienced by the prisoners. The author uses both simple enumeration and parataxis (the enumeration of entire phrases).

(32-s) «*Cogs of machinery in motion, boilers, distillers, compressors, and injectors hissed and clanged, steam-puffing furnaces blazed, and coal-pulverizing units roared...*» (Willner, 2025, p.112)

(32-t) *Гуркотили шестерні механізмів, шипіли та брязкали котли, дистильатори, компресори та інжектори; палахкотили парові печі, ревли установки для подрібнення вугілля.*

This relentless listing of mechanisms creates an aural picture of industrial hell. The translation preserves the intense verbal dynamic to convey the roar of the machine. All technical parts were rendered into Ukrainian with Established equivalents. Also, Structural Modulation was applied for normal sound of information in Ukrainian.

(33-s) «*He stopped, stood off to the side, smoking a cigarette, and watched the prisoners work for a while*» (Willner, 2025, p. 114)

(33-t) *Він зупинився, відійшов убік, закурив цигарку і деякий час спостерігав за роботою в'язнів.*

Literal translation was used with Structural modulation in the last episode.

Parallelism

Parallelism creates a certain ruthless rhythm. The repetition of syntactic structures or situations allows the horrific events to be shown as systemic, cyclical phenomena of the Nazi death machine. On a macro level, the very composition of the book (two parallel storylines) is a parallelism. On a micro level, parallelism manifests in the syntax.

The mechanical rhythm of camp punishments:

(34-s) *«If an SS guard caught a Jewish inmate moving slowly or stumbling, he could be shot dead on sight. If one didn't walk properly in formation, he was clubbed. If he stopped to rest for a minute, he was beaten.»* (Willner, 2025, p.124)

(34-t) *Якщо есесівець помічав, що єврейський в'язень рухається повільно або спотикається, його могли застрелити на місці. Якщо хтось не йшов належним чином у строю, його били кийком. Якщо зупинявся перепочити на хвилину — отримував побої*

The anaphoric repetition of the "If..." construction turns this paragraph into a conveyor belt of death. We preserved this harsh rhythm so that the Ukrainian reader could feel the hopelessness of the system. Transposition was applied: all adverbial modifiers were changed to verbs.

Repetition of the concept of a single victim:

(35-s) *«They were the only group overseen by the Death's Head SS, the only group to wear the distinctive blue-and-white-striped uniforms, and the only group to be systematically starved, ruthlessly beaten, and killed without provocation.»* (Willner, 2025, p. 113)

(35-t) *Вони були єдиною групою, яку контролювали загони СС «Мертва голова», єдиною групою, що носила характерні синьо-білі смугасті однострої, і єдиною групою, яку систематично морили голодом, нещадно били та вбивали без жодних причин.*

The parallel structure amplifies the focus on the uniqueness of the tragedy of the Jewish prisoners.

Structural Modulation was used to preserve rhythm and tension. For the military realia *the Death's Head SS Calque + Amplification* were used (as it was stated in the part of realia translation).

All translation techniques were used to render all details of this WWII horrible story adequately.

Conclusions

The implementation of this translation project involved solving a number of complex professional tasks. The main goal was not simply to transliterate facts, but to reproduce historical reality with documentary precision and deep emotional resonance. In the process of the work, an extremely interesting, emotionally heavy, and dramatic excerpt from Nina Willner's book was translated, revealing the everyday camp life and survival during the bombings in Blechhammer.

In the researched material, all key elements of the historical narrative were identified and preserved: historical, geographical, social, and cultural realia (See Appendix A); elements of Intertextuality in the form of authentic quotes and epigraphs; detailed descriptions of people, emotions, and events according to Monica Wood's principles; as well as literary devices (parallelism, parataxis, and descriptions). Statistical analysis revealed that they all were presented in a big quantity, which is due to the non-fiction genre's need for constant clarification of details.

The translation of this narrative was not easy at all. The difficulties lay in the need to find a balance between preserving the foreign historical flavor (transcribing camp slang, leaving untranslated foreign language shouts and German toponyms) and creating a text that would be naturally perceived by the Ukrainian reader. Reproducing the rhythm of parallel structures and the sensory density of descriptions required a careful selection of vocabulary that avoids sentimentality and conveys the full harshness and tragedy of the era. However, despite objective linguocultural barriers, the set tasks were successfully accomplished, and the historical narrative with its oppressive yet life-affirming "vibe" was preserved in its entirety.

Translation techniques were applied to preserve information in Ukrainian (See Appendix B).

They were as follows:

Established Equivalent (14%)

Borrowing (Transliteration, Transcription) 13%

Calque (5%)

Transposition (11%)

Modulation (15%)

Literal translation (19%)

Reduction (5%)

Generalization (3%)

Particularization (7%)

Amplification (8%)

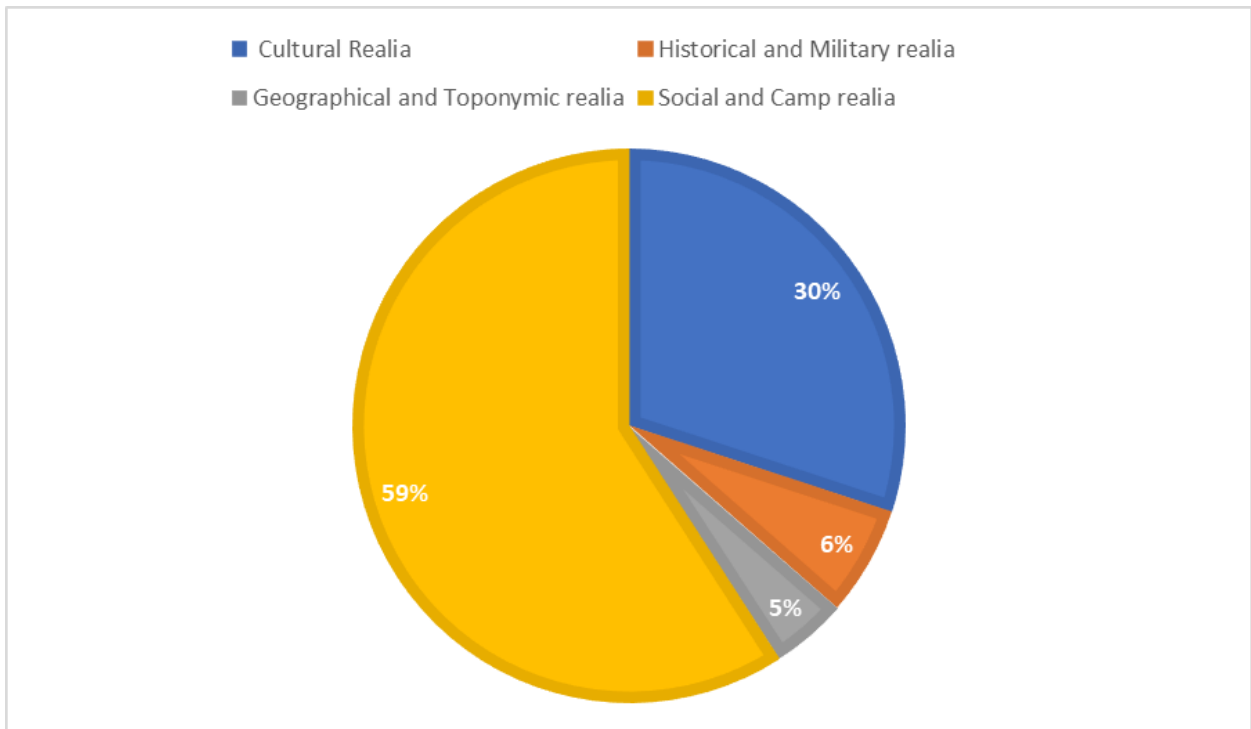
References

1. Allen, Graham.(2022). *Intertextuality* (3rd ed.). Abingdon, Oxon ; New York, NY : Routledge.
2. Baker, M. & Saldanha, G. (Eds.). (2020). *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*.(3rd ed.). NY, London: Routledge.
3. Berger, S., Brauch, N. and Lorenz (eds.), C.(2021). *Analysing historical narratives : on academic, popular and educational framings of the past*. New York : Berghahn Books.
4. Boase-Beier, J. (2020). *Translation and style* (2nd ed.). New York : Routledge.
5. Childs P. and Fowler R. (eds). (2006). *The Routledge dictionary of literary terms*. US, Canada: Routledge.
6. Dutton (2025). *Nina Willner, The Boys in the Light: A powerful and eminently readable story of a concentration camp survivor and his American rescuers*. Retrieved from: <https://www.kirkusreviews.com/book-reviews/nina-willner/the-boys-in-the-light/> (date of access 29.05.2026).
7. Dzera O. Intertextuality and translation theory: strategies of research. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2(70), червень. С. 11–15.
8. Elaine Elinson (2025). *The Boys in the Light: An Extraordinary World War II Story of Survival, Faith, and Brotherhood* by Nina Willner. Review. Retrieved from: <https://www.jewishbookcouncil.org/book/the-boys-in-the-light-an-extraordinary-world-war-ii-story-of-survival-faith-and-brotherhood> (date of access 29.05.2026).
9. Foster, W. M., Coraiola, D. M., Suddaby, R., Kroezen, J., & Chandler, D. (2016). *The strategic use of historical narratives: A theoretical framework*. *Business History*. Retrieved from: <http://dx.doi.org/10.1080/00076791.2016.1224234> (date of access 29.05.2026)
11. Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (Eds.). (2010). *Handbook of translation studies*. Volume 2. Amsterdam : John Benjamins Publishing.
12. Gambier, Y., & van Doorslaer, L. (Eds.). (2013). *Handbook of translation studies*. Volume 4. Amsterdam : John Benjamins Publishing.
13. Gibbons, A., & Whiteley, S. (2018). *Contemporary stylistics: Language, cognition, interpretation*. Great Britain: Edinburgh University Press.
14. Harris, R. A. (2018). *Writing with clarity and style: A guide to rhetorical devices for contemporary writers* (2nd ed.). Abingdon, New York: Routledge.
15. Herman, D., Jahn, M., Ryan, M- L.(eds.) (2005). *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. Abingdon, New York: Routledge.
16. Imaz-Sheinbaum, M. (2024). *Historical narratives : constructable, evaluable, inevitable*. New York: Routledge.
17. Interview with Nina Willner (The Boys in the Light). September 19, 2025 by Danielle. Retrieved from: <https://www.noapologybookreviews.com/interview-with-nina-willner-the-boys-in-the-light/> (date of access 29/05/2026)
18. Leleka T. O. (2023). *The Features Of Culture-Bound Words Translating*. Leleka, T. (2023). *Особливості Перекладу Слів-Реалій*. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, (206), 72–77. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-206-10>
19. Leppihalme, R. (2011). *Realia* in Handbook of translation studies / p.p. 126-131/. Yves Gambier (ed.), Luc van Doorslaer (ed.). Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.
20. McGuigan, B. (2007). *Rhetorical devices: A handbook and activities for student writers*. USA: Prestwick House.

21. Miola, R. S. (2004). Seven types of intertextuality. *International Journal of the Classical Tradition*, 11(1), 5–25.
22. Molina, L., & Hurtado Albir, A. (2002). *Translation Techniques Revisited: A Dynamic and Functionalist Approach*. *Meta*, 47(4), 498–512.
23. Munslow, A. (2019). *Narrative and history* (2nd ed.). UK, US: Red Globe Press, McMillan International.
24. Newmark, P. (1988, 2009). *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall.
25. Newmark, P.(1993). *Paragraphs On Translation*. England, Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
26. Nina Willner. (2025). *The boys in the Light*. Review. Retrieved from: <https://english.9natree.com/read/B0DKMWSFN8/> (date of access 29/05/2026).
27. Oropeza, B. J., & Moyise, S. (Eds.). (2016). *Exploring intertextuality: Diverse strategies for New Testament interpretation of text*. US, Eugene, OR: Cascade Books.
28. Wales, K. (2011). *A Dictionary of Stylistics*. New York: Routledge.
29. West, N. (2007). *Historical dictionary of World War II intelligence*. Scarecrow Press.
30. Wolf, W. and Bernhart, W. (eds.). (2007). *Description in Literature and Other Media*. Amsterdam, New York: Rodopi B.V
31. Wood, M. (1999). *Elements of fiction writing: Description*. Ohio: Writer's Digest Books.

Appendices

Appendix A. Types of realias

Appendix B. Translation Techniques

